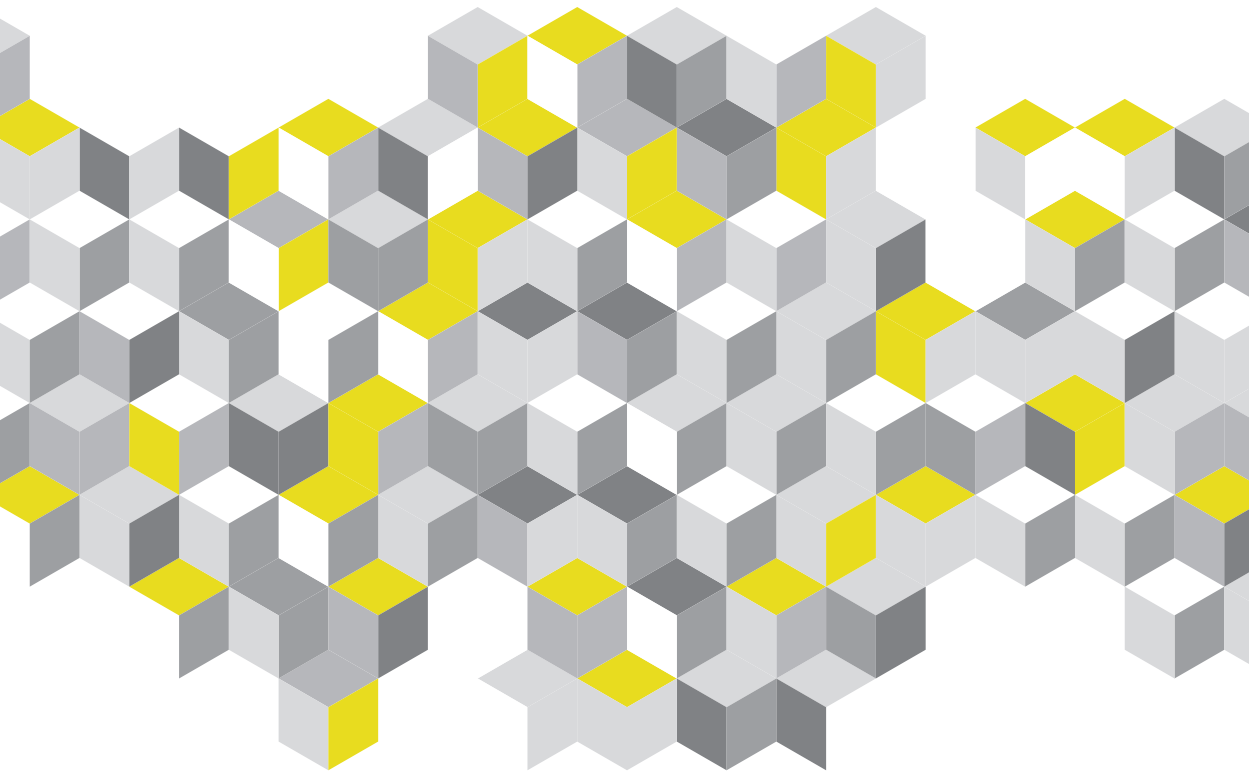

Mihajlo Babin

Helena Hiršenberger

Tatjana Papić

Priznavanje stranih visokoškolskih diploma u Srbiji

PRIZNAVANJE STRANIH VISOKOŠKOLSKIH DIPLOMA U SRBIJI

Mr Mihajlo Babin – Helena Hiršenberger – dr Tatjana Papić
PRIZNAVANJE STRANIH VISOKOŠKOLSKIH DIPLOMA U SRBIJI

Izdavač

Grupa za razvojne politike
Hilandarska 34, Beograd
www.gdp.rs
e-mail: info@gdp.rs

Urednik

dr Tatjana Papić

Recenzenti

prof. dr Vojin Dimitrijević

prof. dr Srbijanka Turajlić

prof. dr Gašo Knežević

Otvoren pristup. Neka prava zadržana.

Kao izdavač ove publikacije, Grupa za razvojne politike želi da ohrabri njeno korišćenje u što većem obimu, istovremeno zadržavajući određena autorska prava. Stoga, imamo politiku otvorenog pristupa koja omogućava svakome da on-line pristupi našim sadržajima bez naknade.

Svako može da preuzme, sačuva i distribuira ovaj rad u bilo kom formatu, bez pisanog odobrenja, pod uslovom da:

- naznači Grupu za razvojne politike i autor(e) rada;
- prikaže ovaj sažetak i internet adresu www.gdp.rs;
- ne menja rad i koristi ga u celini;
- ne prodaje rad;
- kopiju rada ili njegov link, ako je postavljen on-line, pošalje Grupi za razvojne politike.

Slobodno nam se obratite za dozvolu za korišćenje rada u svrhe koje ovde nisu naznačene.

Mihajlo Babin
Helena Hiršenberger
Tatjana Papić

PRIZNAVANJE STRANIH VISOKOŠKOLSKIH
DIPLOMA U SRBIJI

Beograd, 2012.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

Ova publikacija je rezultat projekta
„Prevazilaženje prepreka u priznavanju diploma“,
koji je podržavala Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC).
Mišljenja izneta u ovoj publikaciji su stavovi autora
i nužno ne odražavaju stavove SDC.

SADRŽAJ

Predgovor	7
Sažetak	9
Uvod	13
1. Modeli priznavanja stranih visokoškolskih isprava u Evropi	15
1.1. Proces harmonizacije sistema visokog obrazovanja u Evropi	15
2. Lisabonska konvencija (1997)	19
2.1. Opseg, ciljevi i načela Lisabonske konvencije	20
2.2. Ishodi procesa priznavanja stranih diploma prema Lisabonskoj konvenciji	22
2.3. Tela nadležna za sprovođenje Lisabonske konvencije	24
3. Pravni okvir i praksa priznavanja stranih diploma u Srbiji	27
3.1. Međunarodni sporazumi	27
3.1.1. Bilateralni sporazumi	30
3.2. Zakon o visokom obrazovanju (2005).	33
3.2.1. Dodatak diplome i njegov značaj u postupku priznanja	36
3.3. Sprovođenje postupka priznavanja stranih diploma	37
3.3.1. Postupak priznavanja stranih diploma u Srbiji	40
3.3.1.1. Trajanje i cena postupka priznavanja stranih diploma	43
3.3.1.2. Mogući razlozi za uskraćivanje priznavanja strane diplome	45
3.3.1.3. Posebni izazovi u postupku priznavanja strane diplome	48
4. Zaključak	51
5. Preporuke	55

Predgovor

Jedan broj mladih iz Srbije odlazi na studiranje ili nastavak studiranja u inostranstvo. U praksi je uočeno da se oni, koji nakon studiranja u inostranstvu, odluče da se vrate u Srbiju, suočavaju s brojnim preprekama u priznavanju stečenih diploma. Takva praksa ne pogađa samo njih, već i privredu, univezitate i društvo u celini. Naime, obezbeđivanjem dobrog i efikasnog sistema priznavanja stranih diploma poboljšava se mobilnost radne snage, koja je značajni činilac razvoja privrede, kao i konkurentnost univerziteta. Zato je Grupa za razvojne politike (GRP) odlučila da svoj prvi poduhvat posveti izučavanju teme priznavanja stranih diploma u Srbiji u želji da ukaže na moguće načine uklanjanja prepreka u tom polju ili ovoj oblasti.

Ova studija je rezultat zajedničkog rada njenih autora. Mr Mihajlo Babin je napisao delove o evropskim modelima priznavanja diploma, Helena Hiršenberger one koji se tiču priznavanja stranih diploma u Srbiji, dok je dr Tatjana Papić analizirala međunarodnopravne aspekte ovih pitanja i uradila redakciju teksta. Rad na studiji je okončan 29. septembra 2012.

Dragocene savete tokom rada na studiji su dale prof. dr Aleksandra Čavoški i dr Jelena Jerinić. Neizmernu tehničku podršku su nam pružili Mirko Milićević i Irena Đaković – u štampanju ove studije, Jovana Oljača – u njenom dizajnu, i Jasna Alibegović – u lekturi i korekturi. Svima im se zahvaljujemo.

Zahvalnost dugujemo i Švajcarskoj agenciji za razvoj i saradnju (*Swiss Agency for Development and Cooperation – SDC*), gde posebno izdajamo Lidiju Vujičić, zbog toga što je prepoznala značaj priznavanja stranih visokoškolskih diploma u Srbiji i podržala izradu ove studije.

Posebnu zahvalnost dugujemo recenzentima ove studije – čiji su saveti značajno doprineli njenom kvalitetu – prof. dr Srbijanki Turajlić, prof. dr Gaši Kneževiću i prof. dr Vojinu Dimitrijeviću, koji je pre objavljivanja ove studije iznenada preminuo. Njemu posvećujemo ovu studiju.

Grupa za razvojne politike
Beograd, oktobar 2012.

Sažetak

Srbija je pristupanjem Bolonjskom procesu i ratifikacijom Konvencija o priznavanju kvalifikacija iz oblasti visokog obrazovanja u regionu Evrope (nadalje: Lisabonska konvencija) iskazala nedvosmisleno strateško opredeljenje da svoj sistem visokog obrazovanja usklađuje s opštim smernicama i načelima Evropskog prostora visokog obrazovanja. Donošenjem Zakona o visokom obrazovanju (2005) ova opredeljenja su dobila svoju zakonsku formu i postala obaveza svih visokoškolskih ustanova u Srbiji.

Međutim, iako Zakon predviđa da se u postupcima priznavanja stranih visokoškolskih diploma isključivo gleda na ishode učenja, u praksi visokoškolske ustanove, u čijoj je nadležnosti priznavanje stranih visokoškolskih diploma, i dalje nastavljaju s detaljnim upoređivanjem studijskih programa stečene i tražene kvalifikacije, tj. nostrifikacijom.

Ovo je glavni razlog zbog kojeg se podnosioci zahteva za priznavanjem stranih visokoškolskih diploma u Srbiji suočavaju s brojnim preprekama, koje uključuju neizvesnost ishoda, prekomerno trajanje i visoke troškove naknade. Međutim, te prepreke ne leže samo u praksi visokoškolskih ustanova, već i u konkretnim rešenjima Zakona o visokom obrazovanju koje regulišu pitanje priznavanja stranih diploma.

Naime, Zakon ne reguliše kada se priznavanje strane diplome može odbiti, kako to čini Lisabonska konvencije predviđajući da je to moguće kada postoje *suštinske razlike* između tražene i stečene kvalifikacije.

Drugo, Zakon ne razlikuje postupak akademskog od postupka profesionalnog priznavanja; priznavanje bez obzira na svrhu stavlja u nadležnosti visokoškolskih ustanova. Davanje pune ingerencije visokoškolskim ustanovama da odlučuju o priznavanju stranih diploma *radi nastavka obrazovanja* (akademsko priznavanje) je u osnovi dobro rešenje. One i treba da, na osnovu svojih unutrašnjih pravila, same odluče da li neko ispunjava uslove da kod njih nastavi obrazovanje. To, međutim, treba da čine gledajući na ishode učenja stečene kvalifikacije, a ne na njena formalna obeležja. U slučaju priznavanja stranih diploma radi nastavka

obrazovanja različiti ishodi postignuti na različitim ustanovama mogu da imaju svoje opravdanje, budući da zavise od uslova za konkretne studijske programe koje domaća ustanova nudi.

Međutim, u slučaju da se priznavanje strane visokoškolske isprave traži *radi pristupa tržištu rada* i prava na *korišćenje odgovarajućeg stručnog, akademskog, odnosno naučnog naziva* (profesionalno priznavanje), čini se da davanje isključive nadležnosti visokoškolskim ustanovama nije odgovarajuće rešenje. Ono omogućava različite rezultate postupaka priznavanja iste diplome pred različitim visokoškolskim ustanovama, čime se otvara put nejednakom tretmanu. Prava koja stranka, priznavanjem jedne diplome, stiče u sistemu jednog i jedinstvenog tržišta rada ne bi smela da se razlikuju. Naime, priznavanje radi pristupa jedinstvenom tržištu rada trebalo bi da bude regulisano na nacionalnom nivou, a ne da bude prepušteno različitim internim pravilama i kriterijuma svake pojedinačne visokoškolske ustanove.

Pored toga, u Srbiji poseban izazov predstavlja primena međunarodnih sporazuma o priznavanju stranih diploma, koji prema Ustavu imaju jaču pravnu snagu od Zakona o visokom obrazovanju. Naime, sa sadržinom tih sporazuma nisu upoznati oni koji o zahtevima za priznavanjem stranih diploma odlučuju, niti postoji jedinstven spisak tih sporazuma. Tako se događa da se strana diploma, stečena u državi s kojom imamo ugovorne obaveze, ne priznaje na način kako je to ugovorom naloženo.

Sve izloženo ukazuje na nedostatke kako u ustrojstvu sistema priznavanja stranih diploma (nerazlikovanje akademskog od profesionalnog priznavanja), tako i u pogledu primene dobrih rešenja iz Zakona o visokom obrazovanju i obavezujućih međunarodnih sporazuma.

Da bi se ustanovio efektivan i efikasan sistem priznavanja stranih visokoškolskih diploma u Srbiji, ova studija preporučuje državi i univerzitetima niz mera koje uključuju izmenu zakonskih propisa, univerzitetskih akata i politike u visokom obrazovanju.

Država treba da izmeni zakonske propise kako bi se jasno definisali kriterijumi na osnovu kojih je opravdano odbiti priznavanje za tražene vrsta i nivo studija, kao i stručni, akademski, odnosno naučni naziv. To podrazumeva uključivanje i preciznije definisanje pojma suštinske razlike između stečene kvalifikacije i priznanja koje se traži, što je jedini osnov po kome se može odbiti zahtev za priznavanjem strane diplome. Zatim je neophodno razdvojiti postupak profesionalnog prizna-

vanja od postupka akademskog priznavanja. Treba ustanoviti centralni organ koji bi bio nadležan za postupke priznavanja stranih diploma radi profesionalnog priznavanja, tj. ostvarivanja prava na zapošljavanje i korišćenje odgovarajućeg naziva.

Uz to, Srbija treba da olakša primenu važećih međunarodnih sporazuma o priznavanju stranih diploma, tako što će sačiniti njihovu jedinstvenu bazu. Na taj način bi i podnosioci zahteva za priznavanjem i ustanove koje o tim zahtevima odlučuju bili upoznati s važećim propisima. Korisno bi bilo i sprovođenje obuke o primeni međunarodnih sporazuma za one koji rade na poslovima priznavanja stranih diploma u nadležnom ministarstvu i na univerzitetima.

Neophodno je i da Srbija usvoji Nacionalni okvir kvalifikacija, koji je preduslov za koherentan okvir celokupog obrazovnog sistema, kako bi se omogućila bolja prepoznatljivost visokog obrazovanja Republike Srbije. Uz to, treba osavremeniti Nacionalni sistem kvalifikacija, kako bi nova zanimanja dobila odgovarajuću šifru u evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje. Potrebno je i izmeniti Pravilnik o listi stručnih, akademskih i naučnih naziva, kako bi se on učinio fleksibilnijim za prepoznavanje stečenih kvalifikacija prema ishodima učenja i u slučajevima kada ne postoji srodan akreditovan studijski program u Republici Srbiji.

Univeziteti treba da odluke o priznavanju stranih diploma zasnivaju isključivo na ishodima učenja stečene diplome. Tome će doprineti određivanje preciznih i jasnih kriterijuma po kojima se utvrđuje postojanje suštinske razlike između tražene i stečene kvalifikacije. Univerziteti treba da primenjuju važeće međunarodne sporazume u postupku priznanja stranih diploma. Uz to, postupak priznavanja visokoškolskih diploma treba učiniti znatno efikasnijim i transparentnijim, a treba i težiti smanjivanju njegovih troškova.

Uvod

Dobro ustanovljen i efikasan postupak priznavanja visokoškolskih diploma¹ ali i drugih visokoškolskih isprava stečenih u inostranstvu² je od ogromne važnosti za svaku državu. Njime se omogućava priliv mozgova (*brain gain*), tj. obezbeđuje da visokokvalifikovane osobe imaju pristup zapošljavanju na lokalnom tržištu i nastavak obrazovanja u njoj.³ Pored toga, njime se postavljaju osnove za unapređenje dvostrane mobilnosti studenata u toku studija (povećanje broja i odlazećih i dolazećih studenata) i tržišta radne snage.

Ova studija analizira priznavanje stranih visokoškolskih diploma u Srbiji kroz pravni okvir i praksu. To čini s posebnim osvrtom na pitanje usklađenosti našeg sistema priznavanja stranih diploma s međunarodnim obavezama koje je Srbija preuzela i s evropskom praksom. U *Delu 1* će se ukratko predstaviti geneza usaglašavanja pravila među evropskim državama, naročito u svetlu Bolonjskog sistema harmonizacije visokog obrazovanja. *Deo 2* je posvećen analizi Lisabonske konvencije koja, između ostalog, uređuje priznavanje stranih diploma u Evropi, praveći most između različitih sistema visokog obrazovanja. Budući da se Srbija obavezala na poštovanje ove konvencije još 2004, analiza njenih ciljeva, načela i ishoda postupka priznanja koje predviđa, predstavlja polaznu osnovu za ispitivanje zakonskih i drugih pravnih pravila, koje je na osnovu nje na nacionalnom nivou usvojila. *Deo 3* analizira taj nacionalni pravni okvir koji postavlja Zakon o visokom obrazovanju, na osnovu kojeg će se razmatrati i postupak priznavanja stranih diploma u Srbiji, koji sprovode univerziteta. Analiza obuhvata šest univerziteta,

-
- 1 Diplomu izdaje nadležna visokoškolska ustanova i ona svedoči o uspešno savladanom studijskom programu visokog obrazovanja, koji je ocenjen i dokumentovan.
 - 2 Tu spadaju uverenja, sertifikati, potvrde i sl. kojima visokoškolska ustanova potvrđuje da je student završio studijski program ili određeni njegov deo i položio ispite na odgovarajućim predmetima.
 - 3 Priznavanje strane diplome je posebna dodata vrednost u slučajevima kada u sticanju strane visokoškolske diplome nisu korišćeni resursi države (stipendiranjem ili kreditiranjem za studiranje u inostranstvu) u kojoj se priznavanje traži.

četiri državna⁴ i dva privatna.⁵ U ovom delu će se ukazati i na poteškoće do kojih dolazi u praksi i dati ocena rešenja postupka priznavanja stranih diploma u Srbiji. *Deo 4* sažima zaključke ove studije, dok *Deo 5* sadrži konkretne preporuke namenjene poboljšavanju pravnog okvira i prakse, koji treba da vodi i prevazilaženju izazova s kojima se Srbija u oblasti priznavanja stranih diploma suočava.

4 Univerzitet u Beogradu, Univerzitet u Kragujevcu, Univerzitet u Novom Sadu i Univerzitet u Nišu.

5 Univerzitet Megatrend i Univerzitet Singidunum.

1. Modeli priznavanja stranih visokoškolskih isprava u Evropi

Priznavanja strane visokoškolske diplome je dugo bio izazov kako za pojedince koji su želeli da im se stečena diploma prizna, tako i za državu u kojoj je zahtev za priznavanjem podnet. Naime, značajne razlike koje su postojale u sistemima visokog obrazovanja u Evropi su stvarale brojne poteškoće i onemogućavale ispunjenje dva osnovna cilja zbog kojih se priznavanje traži: zapošljavanje i nastavak obrazovanja.

1.1. Proces harmonizacije sistema visokog obrazovanja u Evropi

Od pedesetih do sredine sedamdesetih godina XX veka, u Evropi je preovlađivao *model ekvivalencije*, čija je najvažnija karakteristika bila upoređivanje svakog konkretnog ispita položenog u jednoj državi s ispitima koji postoje na odgovarajućem studijskom programu na univerzitetu u državi u kojoj se priznavanje diplome traži. Primena modela ekvivalencije je stvarala mnogobrojne probleme u praksi jer je potpuna identičnost studijskih programa na univerzitetima u različitim zemljama teško zamisliva.

Osamdesetih godina je ovaj model potisnuo novi *model priznavanja* u okviru koga su razmatrane stečene diplome, kvalifikacije i završeni moduli/kursevi. Model priznavanja se razlikuje od modela ekvivalencije jer se zasniva na principu uporedivosti strane visokoškolske diplome, a ne njene identičnosti, kao i uporedivosti funkcije i statusa koju ona nosi, čak i u slučaju postojanja razlika u pojedinim elementima.⁶ Model priznavanja je uveo veću fleksibilnost u odnosu na model ekvivalencije i pomerio je težište s formalnih na sadržinska pitanja. U tom modelu

6 Divis, J, *The International Labour Market: Professional Recognition of Qualifications*, (2004), dostupno na <http://www.aic.lv/rigaseminar/documents/Haaksman.pdf> (posećeno 6. avgusta 2012).

su *ishodi učenja* od suštinskog značaja a ne formalna obeležja nekog studijskog programa.⁷

Međutim, ni model priznavanja nije mogao da postigne željene efekte zbog primene različitih propisa među državama. Stoga se nastavilo s radom na tome da model priznavanja bude unapređen putem ujednačavanja prakse priznavanja stranih diploma. Evropska komisija je 1984. godine osnovala mrežu nacionalnih informacionih centara za akademsko priznavanje (*National Academic Recognition Information Centres*, nadalje: NARIC), kako bi poboljšala mobilnosti studenata i uklonila prepreke u postupku priznavanja.⁸ Uloga nacionalnih informacionih centara se ogleda u razmeni informacija o nacionalnim sistemima visokog obrazovanja i visokoškolskim ustanovama neophodnih za proces priznavanja.

Na osnovu iskustava mreže NARIC, Savet Evrope (nadalje: SE) i Organizacije UN za obrazovanje, nauku i kulturu (nadalje: UNESCO) su ustanovili 1994. godine Evropsku mrežu nacionalnih informacionih centara za akademsku mobilnost i priznavanje diploma (*European Network of National Information Centres on academic mobility and recognition*, nadalje: ENIC), kako bi se prakse priznavanja unapredile. Rad mreža ENIC/NARIC je komplementaran i sistemski povezan, što pokazuje i zajedničko održavanje godišnjih konferencija na kojima se razmatraju relevantna pitanja vezana za priznavanje.⁹

Pored toga, pod okriljem SE i UNESCO, 1997. godine je usvojena Konvencija o priznavanju kvalifikacija iz oblasti visokog obrazovanja u regionu Evrope (nadalje: Lisabonska konvencija).¹⁰ Međutim, ubrzo je model priznavanja u Evropi prerastao u model harmonizacije sistema visokog obrazovanja usvajanjem Zajedničke deklaracije ministara obra-

7 Rauhvargers, A, „Improving the Recognition of Qualifications in the Framework of the Bologna Process,“ *European Journal of Education*, Vol. 39, No. 3, (2004), str. 13–14, dostupno na <http://www.parlement.com/9353210/d/wetenschappelijke%20publicatie%20erkenning%20kwalificaties%20in%20kader%20bologna.pdf> (posećeno 10. septembra 2012).

8 Vidi <http://www.enic-naric.net/index.aspx?s=n&r=g&d=about> (posećeno 15. avgusta 2012).

9 Vidi više www.enic-naric.net (posećeno 15. avgusta 2012).

10 Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region, CETS No. 165, 11. april 1997, stupila na snagu 1. februara 1999. Dostupna na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=165&CL=ENG> (posećeno 30. avgusta 2012). *Sl. list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 7/2003. Na srpskom jeziku Konvencija je dostupna i na http://www.podaci.net/_z1/8122806/K-pkove01v0307.html (posećeno 30. avgusta 2012).

zovanja evropskih država usvojene u Bolonji 19. juna 1999. godine (nadalje: Bolonjska deklaracija)¹¹ i pokretanjem „Bolonjskog procesa“¹² u cilju stvaranja jedinstvenog evropskog prostora visokog obrazovanja (*European Higher Education Area*, nadalje: EHEA).

Jedan od najvažnijih ciljeva Bolonjskog procesa harmonizacije različitih sistema visokog obrazovanja, koji je u praksi pokazao i brojna negativna obeležja,¹³ jeste otklanjanje prepreka koje su onemogućavale povećanje mobilnosti studenata.¹⁴ Ovo je posebno značajno za univerzitete jer, u krajnjem ishodu, doprinosi povećanju njihove konkurentnosti i unapređenju pozicije na međunarodnom nivou.¹⁵ Naime, nije bilo realno očekivati povećanje mobilnosti studenata u slučaju kada neku visokoškolsku diplomu stečenu u jednoj državi ne priznaju univerzitete druge, te ona ne predstavlja prepoznatljiv proizvod obrazovnog procesa za poslodavce. Da bi takve prepreke uklonila i tako doprinela mobilnosti radne snage, EU je 2005. godine usvojila Direktivu o priznanju profesionalnih kvalifikacija,¹⁶ omogućavajući time nesmetani pristup tržištu rada onima koji su u drugoj državi članici stekli neku profesionalnu kvalifikaciju.

- 11 Joint declaration of the European Ministers of Education convened in Bologna on the 19th of June 1999, dostupno na <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf> (posećeno 29. avgusta 2012). U usvajanju ove deklaracije učestvovalo je 29 država Evrope: Austrija, Belgija, Bugarska, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Nemačka, Grčka, Mađarska, Holandija, Island, Irska, Italija, Letonija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Norveška, Poljska, Portugalija, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska, Ujedinjeno Kraljevstvo. Tekst Bolonjske deklaracije na srpskom je dostupan na http://www.edukacija.rs/EDUKACIJA-Bolonjski-proces_60 (posećeno 30. avgusta 2012).
- 12 „Bolonjski proces“ je proces reforme visokog obrazovanja zasnovan na međunarodnoj saradnji i akademskoj razmeni, koji je započeo 1999. potpisivanjem Bolonjske deklaracije.
- 13 *The Black Book of the Bologna Process*, ESIB-National Unions of Students in Europe, Bergen (2005). Dostupno na http://www.aic.lv/bolona/Bologna/contrib/ESIB/0505_ESIB_blackbook.pdf (posećeno 30. avgusta 2012).
- 14 Vukasović, M. – Babin, M, „Mobilnost studenata-sadržinske, proceduralne i strukturalne prepreke“, u Katić, V. (ur.), *TREND 2008: Efikasnost i kvalitet bolonjskih studija*, (2008).
- 15 Babin, M. – Savić, N. – Pitić, G, „Kako povećati konkurentnost univerziteta?“, u Katić, V. (ur.), *TREND 2012: Internacionalizacija univerziteta*, (2012).
- 16 Vidi Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications, *Official Journal of the European Union*, L. 255/22, dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0022:0142:en:PDF> (posećeno 7. septembra 2012), st. 3. No, ova direktiva ne uključuje slučajeve takozvanih regulisanih profesija (vidi *infra* fn. 30), st. 6.

Sistem priznavanja stranih visokoškolskih isprava¹⁷ ustanovljen Lisabonskom konvencijom i „Bolonjski proces“ predstavljaju formalno-pravno odvojene celine. Međutim, analiza ciljeva, instrumenata i način definisanja pravila ukazuju da su oni neodvojivi deo jedne šire celine – harmonizacije različitih sistema visokog obrazovanja u Evropi. Njihova kompatibilnost je ključ u rešavanju izazova u povećavanju mobilnosti studenata.

Bolonjska deklaracija i prateći akti,¹⁸ usvajani na zajedničkim konferencijama ministara obrazovanja zemalja potpisnica te deklaracije, proklamuju opredeljenja, smernice i ciljeve neophodnih reformi potrebnih radi harmonizacije sistema visokog obrazovanja i stvaranja EHEA. Unapređenje procesa priznavanja diploma, kroz primenu odredbi Lisabonske konvencije, stvorilo je mehanizme čijom primenom se može obezbediti efikasno i efektivno priznavanje stranih diploma i time doprineti stvaranju pozitivnih efekata internacionalizacije visokog obrazovanja.¹⁹

17 To pored priznavanja diploma obuhvata i pitanje priznavanja perioda studiranja (vidi *supra* fn. 2 i tekst koji prati), koje nije predmet ove studije.

18 Dostupno na http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf, <http://www.bologna-berlin2003.de/en/aktuell/haupt.htm>, http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf (posećeno 30. avgusta 2012).

19 Babin, M. – Pitić, G. – Savić, N, „Efekti internacionalizacije visokog obrazovanja,“ u Katić, *supra* fn. 15.

2. Lisabonska konvencija (1997)

Osnovni cilj Lisabonske konvencije je otklanjanje prepreka i obezbeđivanje nesmetane prepoznatljivosti diploma.²⁰ Sistem koji je uvela ova konvencija pravi most između različitih sistema visokog obrazovanja, pa je ona jedan od nosećih stubova povećanja mobilnosti studenata, ali i uvođenja veće fleksibilnosti kako na univerzitetima tako i na tržištu rada. Ova Konvencije ima 53 države ugovornice,²¹ među kojima je i Srbija.²²

Ovde će se izložiti pravni okvir Lisabonske konvencije i obaveze koje iz njega proizilaze za države ugovornice, a posebna pažnja će se posvetiti ishodima procesa priznavanja stranih diploma koje one treba da obezbede.

2.1. Opseg, ciljevi i načela Lisabonske konvencije

Lisabonska konvencija obuhvata tri oblika priznavanja stranih visokoškolskih kvalifikacija i to:

(1) kvalifikacija kojima se stiče *pristup visokom obrazovanju* (čl. IV.1-IV.9);

-
- 20 Konvencija koristi izraz kvalifikacija, koji je veoma fleksibilan, i obuhvata slučajeve: stečenog stepena obrazovanja, diplome ili bilo kog sertifikata koji je izdala ovlašćena institucija i na taj način potvrdila završetak određenog programa visokog obrazovanja (čl. I).
- 21 To su evropske zemlje Albanija, Andora, Austrija, Azerbejdžan, Belorusija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Gruzija, Holandija, Hrvatska, Irska Island, Italija, Jermenija, Kipar, Letonija, Litvanija, Lihtenštajn, Luksemburg, Mađarska, Malta, Moldavija, Makedonija, Nemačka, Norveška, Poljska, Portugalija, Rumunija, Rusija, San Marino, Sveta Stolica, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska, Turska, Ukrajina, Ujedinjeno Kraljevstvo, kao i vanevropske: Australija, Izrael, Kazahstan, Kirgistan, Novi Zeland i Tadžekistan. SAD i Kanada su potpisale ovu Konvenciju još 1997, ali je još uvek nisu ratifikovale. Vidi <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=165&CM=&DF=&CL=ENG> (posećeno 7. septembra 2012).
- 22 Državna zajednica Srbije i Crne Gore (nadalje: SCG) je potpisala i ratifikovala Konvenciju 3. marta 2004. godine. Ona je stupila na snagu 1. maja 2004. Vidi <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=165&CM=3&DF=18/08/2012&CL=ENG> (posećeno 20. avgusta 2012). Kako Srbija ima kontinuitet sa SCG (koja je nakon proglašenja nezavisnosti Crne Gore (juna 2006) prestala da postoji) tako je ova Konvencija obavezuje od stupanja na snagu za bivšu Državnu zajednicu.

(2) kvalifikacije koje se stiču posle određenih *perioda studiranja* (čl. V.1-V.3); i

(3) *visokoškolskih kvalifikacija* (diploma) (čl. VI.1-VI.5).

Pristup visokom obrazovanju ima opštiji karakter i tiče se prava nosioca strane diplome (uključujući i srednjoškolske) da konkuriše i da upiše viši nivo obrazovanja.

Period studiranja predstavlja deo određenog obrazovnog ciklusa i tiče se nastavka studiranja na univerzitetu u državi u kojoj se priznavanje traži.

Visokoškolska kvalifikacija se odnosi na situaciju u kojoj je zaokružen proces studiranja sticanjem diplome ili drugog oblika isprave kojom se dokazuje završetak nekog obrazovnog ciklusa. Njeno priznavanje podnosiocu zahteva obezbeđuje uživanje sledećih prava:

1. pristup daljim studijama visokog obrazovanja,²³ pod *jednakim uslovima* koji važe za nosioce domaćih kvalifikacija (čl. VI.3, st. 1(a))
2. korišćenje akademskog zvanja (čl. VI.3, st. 1(b)) i
3. pristup tržištu rada (čl. VI.3, st. 2).

Navedena prava odslikavaju i osnovne ciljeve Lisabonske konvencije: olakšavanje mobilnosti studenata među državama ugovornicama i obezbeđivanje ravnopravnog položaja nosiocima stranih diploma pri nastavku obrazovanja i zapošljavanju.

Lisabonska konvencija predviđa načela na kojima treba da se zasniva postupak priznavanja. To su:

1. adekvatnost pristupa oceni kvalifikacija u zemlji potpisnici Konvencije i zabrana diskriminacije podnosioca zahteva za priznavanje po osnovu pola, rase, boje kože, posebnih potreba, jezika, religije, političkog mišljenja, nacije, etničkog ili socijalnog porekla (čl. III.1);
2. transparentnost, koherentnost i pouzdanost postupka i kriterijuma priznavanja (čl. III.2);
3. saradnja univerziteta, tj. razmena informacija radi obezbeđivanja podataka potrebnih za postupak priznavanja (čl. III.3 i 4);

23 Što uključuje i pripreme za doktorat (čl. VI.3).

4. efikasnost sprovođenja postupka, tj. sprovođenje postupaka priznavanja u razumnom vremenskom roku (čl. III.5).

Iz navedenog se može zaključiti da načela sadrže sve elemente potrebne za dobro sprovođenje procesa priznavanja. Uz to, teret dokazivanja postojanja određenih manjkavosti diplome, prenet je na instituciju koja sprovodi postupak priznavanja (čl. III. 3, stav 5).

Sve strane ugovornice Lisabonske konvencije trebalo bi da se, pri donošenju nacionalnih propisa, drže definisanih načela i ciljeva i da svojim delovanjem sprovode odredbe Konvencije. Kako odredbe Lisabonske konvencije spadaju u onu vrstu međunarodnih normi koje nisu samoizvršive,²⁴ njeno sprovođenje zahteva dodatnu aktivnost domaćeg zakonodavca. Tako je u Srbiji, u Zakonu o visokom obrazovanju iz 2005. godine,²⁵ regulisano pitanje priznanja na osnovama Lisabonske konvencije. Njegova analiza će pokazati koliko je domaći zakonodavac uspeo da ciljeve i načela Lisabonske konvencije učini operativnim na nacionalnom nivou.²⁶

2.2. Ishodi procesa priznavanja stranih diploma prema Lisabonskoj konvenciji

Lisabonska konvencija obavezuje države ugovornice da obezbede priznavanje kvalifikacija visokog obrazovanja (diploma) stečenih u drugoj državi ugovornici, osim u slučaju da postoji *suštinska razlika*²⁷ između tražene i stečene kvalifikacije (čl. VI.1).²⁸ Međutim, ona ne određuje značenje izraza *suštinska razlika*, već se u Pratećem izveštaju uz Konvenciju, koji predstavlja autentično tumačenje njenog teksta, naglašava da se priznavanje strane diplome ne može uskratiti iz razloga koji su *nevažni* za kvalifikaciju ili svrhu u koju se priznavanje traži.²⁹

24 Dimitrijević, V. – Račić, O. – Đerić, V. – Papić, T. – Petrović, V. – Obradović, S, *Osnovi međunarodnog javnog prava*, Beogradski centar za ljudska prava (2. izdanje, 2007) (nadalje: *Dimitrijević et al*), str. 64.

25 *Sl. glasnik RS*, br. 76/05, 44/10.

26 Vidi deo 3.2.

27 Problem koji može nastati u slučaju postojanja suštinske razlike je naveden i u slučaju priznavanja perioda studiranja (član V.1).

28 Isti *caveat* stoji i u slučaju priznavanja kvalifikacija za pristup visokom obrazovanju (čl. IV.1) i perioda studiranja (čl. V.1).

29 Kurziv naš. Vidi Explanatory Report to the Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region, dostupno na <http://conven>

Dakle, *suštinska razlika* se tiče *ishoda učenja*, a ne formalnih obeležja završenog studijskog programa ili dela studijskog programa, poput: naziva predmeta, godine studija na kojoj se predmeti izučavaju, razlike u broju ESPB između pojedinih predmeta ili manje razlike u dužini trajanja studija. *Suštinska razlika* opravdano može postojati samo onda kada ishodi učenja stečeni u inostranstvu u znatnoj meri odstupaju od ishoda učenja koji se stižu na srodnom studijskom programu u zemlji u kojoj se priznavanje traži. Posebno je važno istaći da pri utvrđivanju postojanja *suštinske razlike* ne treba gledati ishode učenja pojedinih predmeta i vršiti njihovo međusobno upoređivanje, već ishode učenja završenog dela studija, ili celog obrazovnog ciklusa.

Ipak, propisivanje kriterijuma postojanja *suštinske razlike*, na osnovu koje se može odbiti priznavanje strane isprave, ostavlja veliku diskreciju organu koji odlučuje o priznavanju. Diskrecija tog organa može biti smanjena ako se jasno definiše da organ mora precizno da obrazloži: a) u čemu se kvalifikacije suštinski razlikuju, b) koji važni ishodi učenja nedostaju i c) zbog čega podnosilac zahteva ne može da uživa ista prava kao i lice koje je steklo domaću visokoškolsku ispravu.

S druge strane, države imaju pravo da samostalno predvide dodatne uslove vezane za regulisane profesije³⁰ i propišu minimalne standarde neophodne za njihovo priznavanje. Tako Prateći izveštaj Lisabonske konvencije kao primer dodatnih uslova navodi studentsku praksu tokom trajanja ili nakon završetka studija i odgovarajući nivo znanja službenog jezika. Samim tim, svaka strana ugovornica ima mogućnost da zaštiti svoje interese i da obezbedi minimalni nivo kvaliteta na tržištu rada.

Proces priznavanja strane diplome je usmeren ka osiguravanju sledećih prava:

- korišćenje odgovarajućeg naziva³¹ u skladu s pravilima države u kojoj se priznavanje traži (čl. VI.3, st 1.b);

tions.coe.int/Treaty/en/reports/html/165.htm (posećeno 18. avgusta 2012), odeljak VI, čl. VI.1, st. 2.

30 *Ibid.* To su profesije koje su od posebnog značaja za državu (medicina, stomatologija, obrazovanje, inženjerstvo i dr.) jer nedovoljna kompetentnost zaposlenog može da stvori brojne negativne posledice po društvo.

31 Stručni, akademski ili naučni naziv u zavisnosti od stepena visokog obrazovanja.

- obezbeđivanje pristupa daljim studijama visokog obrazovanja (čl. VI.3, st. 1.a);
- olakšavanje pristupa tržištu rada (čl. VI.3, st. 2).

Lisabonska konvencija ne predviđa da se postupak priznavanja sprovodi jedinstveno, tj. bez obzira na svrhu za koju se priznavanje tražilo. Budući da je pitanje pristupa daljem obrazovanju kompleksnije od pitanja korišćenja akademskog naziva (zvanja) i zapošljavanja opravdano bi bilo ustanovljavanje različitih postupaka u različite svrhe. To Konvencija ne samo da ne zabranjuje, već bi takva praksa u potpunosti bila u njenom duhu usmerenom ka nesmetanoj prepoznatljivosti stranih diploma, što podrazumeva efikasno sprovođenje postupka priznavanja.

U slučaju priznavanja stranih diploma radi pristupa daljem obrazovanju (akademsko priznavanje), ocena da li je prethodno stečeno obrazovanje odgovarajuće za nastavak studiranja na željenom studijskom programu treba da leži na univezitetu na kome se želi nastaviti školovanje. To je u skladu s načelom autonomije univerziteta,³² u koje spada i pitanje definisanja kriterijuma za upis i prijem kandidata na studijske programe. U ovom pogledu ne treba da postoji razlika u tretiranju domaćih i stranih diploma jer je moguće da i studenti koji su završili neki studijski program u domaćoj zemlji ne ispunjavaju sve uslove potrebne za upis željenog studijskog programa, te se i u odnosu na njih postavljaju dopunski uslovi.³³

Međutim, priznavanje strane diplome radi zapošljavanja ili korišćenja naziva (profesionalno priznavanje) se vrši radi pristupa jedinstvenom tržištu rada i utoliko bi ga trebalo regulisati na drugačiji način. Stoga su neke države ugovornice Lisabonske konvencije razdvojile postupke priznavanja strane diplome radi nastavka školovanja i njenog priznavanja radi zapošljavanja.³⁴

32 U Republici Srbiji autonomija univerziteta je ustavna kategorija (čl. 72), Ustav Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 98/06.

33 Dodatni predmeti, moduli ili polaganje prijemnog ili kvalifikacionog ispita.

34 Vidi, npr. slučajeve Nemačke (http://www.kmk.org/fileadmin/pdf/Wissenschaft/BE_080918_Bericht_Zertifizierung_NQF_engl_final.pdf, str. 7), Francuske (priznavanje u svrhu nastavka obrazovanja, <http://www.ciep.fr/en/enic-naricfr/poursuite.php> cf. priznavanje u svrhu zaposlenja <http://www.ciep.fr/en/enic-naricfr/exercer.php>), Holandije (priznanje u svrhu nastavka obrazovanja <http://www.nuffic.nl/en/diploma-recognition/diploma-recognition/incoming-mobility> cf. priznavanje u svrhu zaposlenja

2.3. Tela nadležna za sprovođenje Lisabonske konvencije

Lisabonska konvencija ustanovljava dva tela, koja imaju zadatke nadzora, unapređenja i olakšavanje njene primene (čl. X.1). To su Komitet Konvencije za priznavanje kvalifikacija iz oblasti visokog obrazovanja u regionu Evrope (nadalje: Komitet) i Evropska mreža nacionalnih informacionih centara o akademskoj mobilnosti i priznavanju (nadalje: mreža ENIC).³⁵ Ustanovljavanjem ovih tela omogućeno je da se prevaziđu budući izazovi i poteškoće s kojima se države ugovornice suočavaju u praksi.

U tom svetlu, a na osnovu nadležnosti predviđenih Lisabonskom konvencijom (čl. X.2, tačka 5),³⁶ Komitet je usvojio nekoliko dokumenata usmerenih ka unapređenju njene primene:

- a) Preporuku o priznavanju kvalifikacija za pristup visokom obrazovanju,³⁷
- b) Preporuku o kriterijumima i postupcima za razmatranje stranih kvalifikacija i perioda studiranja,³⁸
- c) Kodeks dobre prakse u oblasti transnacionalnog obrazovanja,³⁹
- d) Preporuku o priznavanju zajedničkih diploma,⁴⁰ i

<http://www.idw.nl/international-credential-evaluation.html> i Hrvatske, <http://www.azvo.hr/enic/priznavanje-kvalifikacija> (posećeno 7. septembra 2012).

35 Vidi <http://www.enic-naric.net/>.

36 Ta ovlašćenja su unapređenje primene i nadgledanje sprovođenja Lisabonske konvencije.

37 The Recommendation on the Recognition of International Access Qualifications (1999), dostupno na http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/recognition/international_access_qualifications_EN.asp (posećeno 30. avgusta 2012).

38 The Recommendation on Criteria and Procedures for the Assessment of Foreign Qualifications and Periods of Study (2001), dostupno na http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/recognition/criteria_and_procedures_EN.asp (posećeno 30. avgusta 2012). Pored toga, kao deo ove preporuke Komitet je usvojio šematski prikaz preporučene postupka za razmatranje stranih kvalifikacija, čiji je cilj da bude kontrolna lista za korake koje države ugovornice u ovoj oblasti treba da preduzmu. Vidi Schematic Outline of the Recommended Procedures for the Assessment of Foreign Qualifications, *ibid*.

39 The Code of Good Practice in the Provision of Transnational Education (2001), dostupno na http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/recognition/code%20of%20good%20practice_EN.asp (posećeno 30. avgusta 2012).

40 The Recommendation on the Recognition of Joint Degrees (2004), dostupno na <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=320284&SecMode=1&DocId=822138&Usage=2> (posećeno 30. avgusta 2012).

e) Zajedničku povelju aktivnosti i usluga mreže ENIC/NARIC.⁴¹

Iako predviđa da ovi dokumenti ne obavezuju države ugovornice, Konvencija nalaže da se države članice njima rukovode u sprovođenju i razmatranju zahteva za priznavanje kvalifikacija visokog obrazovanja (čl. X.2, tačka 5). Države ugovornice imaju obavezu da teže da sprovedu dokumenta, da o njima obaveste nadležne organe i da podstiču njihovu primenu (čl. X.2, tačka 5).

Dokumenti koje je Komitet usvojio čine sastavni deo procesa harmonizacije prakse država ugovornica u oblasti priznavanja kvalifikacija i zajedničkog rešavanja otvorenih pitanja. Naime, već u Lisabonskoj konvenciji, samim davanjem ovakvih nadležnosti Komitetu i mreži ENIC, uočena je potreba dalje harmonizacije i unapređenje prakse država u oblasti priznavanja kvalifikacija. Komitet je na tome radio,⁴² ali je svojim delovanjem obuhvatio i pitanja koja se nisu nametnula u procesu pripreme i usvajanja Lisabonske konvencije, već su potom postala aktuelna.⁴³ Kako je razvoj visokog obrazovanja veoma dinamičan i nije moguće unapred predvideti i obuhvatiti sve buduće pravce razvoja, treba očekivati da će Komitet svojim daljim radom davati preporuke u specifičnim slučajevima koji budu nastajali.

41 Joint ENIC/NARIC Charter of Activities and Services (2004), dostupno na <http://www.enic-naric.net/documents/Charter.en.pdf> (posećeno 30. avgusta 2012).

42 Usvojivši Preporuku o priznavanju kvalifikacija za pristup visokom obrazovanju, Preporuku o kriterijumima i postupcima za razmatranje stranih kvalifikacija i perioda studiranja i Kodeks dobre prakse.

43 Tako Kodeks dobre prakse o transnacionalnom obrazovanju i Preporuka o priznavanju zajedničkih diploma ne samo da olakšavaju prepoznatljivost ovih važnih tema, već i pružaju rešenja, kojima se sprečava sukob nadležnosti i otklanjaju nedoumice o sprovođenju postupka priznavanja u ova dva nova polja.

3. Pravni okvir i praksa priznavanja stranih diploma u Srbiji

U Srbiji se priznavanje stranih visokoškolskih diploma sprovodi na osnovu sledećih zakonskih propisa:

- međunarodnih sporazuma, multilateralnih (kakva je na primer Lisabonska konvencija) i bilateralnih sporazuma o uzajamnom priznavanju svedočanstva i diploma,
- Zakona o visokom obrazovanju,⁴⁴ i
- Zakona o opštem upravnom postupku.⁴⁵

Važno je napomenuti da, prema Ustavu Srbije, ratifikovani međunarodni ugovori imaju veću pravnu snagu od zakona i drugih opštih akata.⁴⁶ Tako sva zakonska rešenja o priznavanju stranih diploma moraju biti u skladu s međunarodnim sporazumima koje je Srbija u ovoj oblasti ratifikovala, čime je uspostavljena hijerarhija među pravnim aktima.

3.1. Međunarodni sporazumi

Srbija je strana ugovornica četiri multilateralne konvencije koje regulišu priznavanje stranih visokoškolskih diploma među državama ugovornicama.

Lisabonska konvencija (1997)⁴⁷ uređuje priznavanje diploma između Srbije i svih evropskih zemlja,⁴⁸ osim Grčke i Monaka, kao i između Srbije i Australije, Izraela, Kazahstana, Kirgistana, Novog Zelanda i Tadžikistana.⁴⁹

44 Vidi *supra* fn 25.

45 Nadalje: ZOUN, *Sl. list SRJ*, br. 33/97, 31/01 i *Sl. glasnik RS*, br. 30/10.

46 Čl. 194, st. 5 Ustava Srbije, *supra* fn. 32.

47 Vidi deo 2.

48 Ova referenca uključuje države članice Saveta Evrope, ali i evropske države koje nisu članice ove organizacije, tj. Belorusiju i Svetu Stolicu. Vidi *supra* fn. 21.

49 Vidi *supra* fn. 21.

Uz to, Srbija je ugovornica i **Konvencije o priznavanju studija, diploma i zvanja u oblasti visokog obrazovanja u državama koje pripadaju evropskom regionu** (1979) (nadalje: Konvencija za evropski region).⁵⁰ Međutim, ova konvencija se primenjuje samo u odnosu na one države ugovornice koje istovremeno nisu i članice Lisabonske konvencije.⁵¹ To su Kanada i Turkmenistan.⁵²

Pored ovih, Srbija je ugovornica još dve multilateralne konvencije na ovom polju. Prva je **Konvencija o priznavanju visokoškolskih studija, diploma i stepena u mediteranskim arapskim i evropskim državama** (1976) (nadalje: Konvencija mediteranskih arapskih i evropskih država),⁵³ koja reguliše sistem priznanja diploma stečenih u Alžiru,⁵⁴ Egiptu i Maroku.⁵⁵ Druga je **Regionalna konvencija o priznavanju visokoškolskih studija, diploma i stepena u Latinskoj Americi i Karibima** (1974) (nadalje: Regionalna konvencija za Latinsku Ameriku i Karibe),⁵⁶ koja reguliše pitanja priznanja u odnosu na diplome stečene u Boliviji, Brazilu, Čileu, El Salvadoru, Ekvadoru, Kolumbiji, Meksiku, Nikaragvi,

50 Convention on the Recognition of Studies, Diplomas and Degrees concerning Higher Education in the States belonging to the Europe Region (1979), UNTS. 20966, dostupno na <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001223/122318mo.pdf#page=14> (posećeno 11. septembra 2012). *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 1/81.

51 Naime, nju Lisabonska konvencija stavlja van snage među svojim ugovornicama (čl. XI.4.1).

52 Vidi <http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=13516&language=E&order=alpha> (posećeno 11. septembra 2012).

53 The International Convention on the Recognition of Studies, Certificates, Diplomas and Degrees in Higher Education in the Arab and European States bordering on the Mediterranean (1976), UNTS No. 16889, dostupno na http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=14082&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (posećeno 11. septembra 2012). *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 10/77.

54 S tim da s Alžirom postoji bilateralni ugovor, koji preciznije uređuje pitanje priznanja te se on ima primenjivati u odnosu na tu državu. Vidi *infra* fn. 60.

55 Pored njih ugovornice ove konvencije su i Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Italija, Malta, Makedonija, Turska i Slovenija. Vidi <http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=13514&language=E&order=chrono> (posećeno 11. septembra 2012). No, kako su ove države i članice Lisabonske konvencije, koja isključuje primenu Konvencije mediteranskih arapskih i evropskih država među svojim ugovornicama (čl. XI.4.1), tako pitanje priznanja između njih i Srbije nisu regulisana potonjom već Lisabonskom konvencijom.

56 Convention on the Recognition of Studies, Diplomas and Degrees in Higher Education in Latin America and the Caribbean (1974), UNTS No. 14287, dostupno na <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001224/122457mo.pdf> (posećeno 11. septembra 2012). *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 1/81.

Peruu, Surinamu, Venecueli i na Kubi, kao i u Crnoj Gori, Holandiji, Makedoniji, Sloveniji i Svetoj Stolici.⁵⁷

Kao i Lisabonska konvencija, i sve tri novopomenute konvencije (u članu 1) kao svrhu priznanja stranih diploma predviđaju nastavak školovanja i zapošljavanje. Što se tiče obaveza koje se odnose na priznavanje radi zapošljavanja, one i nalažu isto postupanje državama, tj. *usvajanje neophodnih mera* za sprovođenje postupka priznavanja.⁵⁸

Ista obaveza (*usvajanje neophodnih mera*) predviđena je Konvencijom za evropski region i Konvencijom arapskih mediteranskih i evropskih država i za priznavanje strane diplome u svrhu nastavka visokog školovanja.⁵⁹ Međutim, u ovom pogledu Regionalna konvencija za Latinsku Ameriku i Karibe, obavezuje ugovornice na priznavanje stranih visokoškolskih diploma drugih ugovornica u svrhu nastavka školovanja (čl. 4), ne postavljajući nikakve dodatne zahteve. Dakle, u Srbiji bi visokoškolske diplome stečene u Boliviji, Brazilu, Čileu, El Salvadoru, Ekvadoru, Kolumbiji, Meksiku, Nikaragvi, Peruu, Surinamu, Venecueli i na Kubi, kao i u Crnoj Gori, Holandiji, Makedoniji, Sloveniji i Svetoj Stolici trebalo automatski da se priznaju za svrhe nastavka obrazovanja.

Iz ovoga se može zaključiti da Lisabonska konvencija *in favorem* i preciznije reguliše mogućnost priznanja strane diplome od druge tri multilateralne konvencije koje obavezuju Srbiju (s izuzetkom opisane odredbe iz Regionalne konvencije za Latinsku Ameriku i Karibe). Naime, Lisabonska konvencija dozvoljava da se priznavanje odbije samo ako postoje suštinske razlike između stečene i tražene kvalifikacije, dok ostale konvencije obavezuju samo na preduzimanje mera u pravcu olakšavanja priznavanja stranih diploma.

57 Budući da su Crna Gora, Holandija, Makedonija, Slovenija, Sveta Stolica ugovornice i Lisabonske konvencije, a ni ona niti Regionalna konvencija za Latinsku Amerku i Karibe ne sadrže odredbu koja bi regulisala situaciju u kojoj postoje dva ugovora iste pravne snage u odnosima ugovornica, postavlja se pitanje koji će se ugovor u odnosu na ove zemlje primeniti. Lisabonska konvencija ima prevagu u pogledu priznavanja radi zapošljavanja budući da je preciznija i skorija (prema načelima tumačenja *lex posterior derogat legi priori* i *lex specialis derogat legi generali*). Regionalna konvencija za Latinsku Amerku i Karibe bi trebalo da ima prevagu kod priznavanja radi nastavka obrazovanja, jer je povoljnija po nosioca strane diplome (vidi čl. 4 ove konvencije u tekstu).

58 Konvencije mediteranskih arapskih i evropskih država, čl. 4 i 5; Regionalna konvencija za Latinsku Ameriku i Karibe, čl. 5 i Konvencija za evropsku region, čl. 5.

59 Vidi čl. 4 Konvencije mediteranskih arapskih i evropskih država i Konvencije za evropski region.

3.1.1. Bilateralni sporazumi

Pored multilateralnih konvencija, Srbiju obavezuju i bilateralni sporazumi koje je zaključila, na primer, oni s Alžirom, Bugarskom, Italijom i Libijom.⁶⁰ Svi oni, između ostalog, obavezuju na uzajamno priznavanje visokoškolskih diploma, s tim da neki sadrže i dodatne kriterijume priznanja.

Sporazum s Libijom nalaže uzajamno priznavanje diplome o završenim visokoškolskim studijama „odgovarajućeg smera,“⁶¹ dok se magistarske/master i doktorske diplome priznaju bez ovog uslova.⁶² Sporazum s Alžirom predviđa uzajamno priznavanje u skladu s listom odgovarajućih zvanja, stepena i diploma, koje u prilogu sadrži.⁶³

Sporazum s Bugarskom predviđa da se visokoškolske diplome stečene u Bugarskoj i Srbiji priznaju kao ravnopravne, i isto čini za naučno-nastavna zvanja.⁶⁴ Sporazum s Italijom,⁶⁵ predviđa uzajamno priznavanje diploma i stručnih naziva kod kojih je utvrđena podudarnost, a koji su navedeni u prilogu sporazuma, bez obaveze polaganja dopunskih ispita. U ostalim slučajevima predviđa da se priznavanje može usloviti polaganjem dodatnih ispita i drugim uslovima „kojima podleže obavljanje profesionalne delatnosti u svakoj od dve strane ugovornice.“⁶⁶

60 Vidi Zakon o ratifikaciji Sporazuma o uzajamnom priznavanju stručnih naziva, naučnih stepena i diploma visokog obrazovanja između Saveznog izvršnog veća Skupštine SFRJ i Vlade DNR Alžir, *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 9/90; Zakon o ratifikaciji Sporazuma o uzajamnom priznavanju svedočanstava, diploma i naučnih stepena između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Socijalističke Narodne Libijske Arapske Džamahirije, *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 3/80; Zakon o ratifikaciji Sporazuma između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Republike Italije o uzajamnom priznavanju diploma i stručnih naziva stečenih na univerzitetima i ustanovama visokoškolskog obrazovanja, *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 9/83; Zakon o ratifikaciji Sporazuma između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Narodne Republike Bugarske o uzajamnom priznavanju svedočanstava, diploma i naučnih zvanja, *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 9/85. Od pomenutih, samo ugovor s Bugarskom (čl. 6) i Libijom (čl. 1), prepoznaju priznavanje u dve svrhe: nastavak obrazovanja i obavljanje profesionalne delatnosti. *Ibid.*

61 *Ibid.*, čl. 4.

62 *Ibid.*, čl. 8 i 9.

63 Vidi *supra* fn. 60, čl. 3.

64 Vidi *supra* fn. 60, čl. 6 i 7.

65 On je sačinjen u formi razmene pisama između tadašnjih ministara spoljnih poslova SFRJ i Italije, Lazara Mojsova i Emilija Kolomba (*Emilio Colombo*).

66 *Supra* fn. 60.

Kako pitanje priznavanja stranih diploma država s kojima Srbija ima bilateralne sporazume, u nekim slučajevima, reguliše i odgovarajuća multilateralna konvencija (u odnosu na Bugarsku i Italiju – Lisabonska konvencija, a u odnosu na Alžir – Konvencije o priznavanju visokoškolskih studija, diploma i stepena u mediteranskim arapskim i evropskim državama), postavlja se pitanje koji ugovor u odnosu na konkretnu zemlju valja primeniti, tj. pitanje hijerarhije izvora prava.

Najpre treba istaći da uvek valja primenjivati sporazum koji predviđa povoljnije uslove za one koji priznaje strane diploma traže, budući da se ovakvi sporazumi i sklapaju da bi se olakšalo priznavanje tih diploma. Drugi kriterijum za utvrđivanje hijerarhije je način na koji ugovor uređuje pitanje priznavanja: onaj koji ga preciznije reguliše treba da ima prevagu.⁶⁷

Primenjujući ove kriterijume, u odnosu na Alžir, trebalo bi primeniti bilateralni ugovor jer je on povoljniji a i preciznije reguliše pitanje priznavanja.⁶⁸ Isto važi i za Bugarsku, dok se u slučaju Italije, bilateralni ugovor ima primenjivati samo kada je u pitanju priznavanje diploma koje su navedene u njegovom prilogu. U odnosu na druge diploma stečene u Italiji, smatramo da treba primeniti Lisabonsku konvenciju, budući da je ona povoljnija za podnosioca zahteva za priznavanjem, pošto određuje kriterijum po kome priznavanje može odbiti, dok bilateralni sporazum samo upućuje na domaći zakon, koji ovaj kriterijum ne sadrži.⁶⁹

Pored ovih međudržavnih ugovora, u Srbiji je na snazi i Sporazum o uzajamnom priznanju dokumenata u obrazovanju i regulisanju statusnih pitanja učenika i studenata s Republikom Srpskom, entitetom Bosne i Hercegovine od 25. aprila 2005.⁷⁰ On omogućava priznavanje visokoškolskih diploma iz ovog entiteta u svrhu nastavka obrazovanja „bez potrebe provođenja nostrifikacije“ (čl. 4), dok se uzajamno priznavanje u svrhu zapošljavanja vrši na osnovu „stručnosti na koje diploma glasi u skladu s propisima koji važe.“ (čl. 5).

Dakle, u pogledu priznavanja stranih diploma u Srbiji u najpovoljnijem položaju se nalaze oni koji su visokoškolsku diplomu stekli

67 Prema načelu *lex specialis derogat legi generali*.

68 Načelo *lex specialis derogat legi generali* i načelo *lex posterior derogat legi priori*.

69 Vidi tekst koji prati *infra* fn. 82.

70 Tekst sporazuma dostupan na <http://www.ni.ac.rs/viewcategory/11-centar-za-priznavanje-stranih-visokoskolskih-isprava.html?dir=asc&limitstart=0&order=date> (posećeno 17. septembra 2012).

u Republici Srpskoj, budući da ne moraju da prolaze kroz postupak priznanja u slučaju da u Srbiji žele da nastave školovanje. Ako žele priznavanje svoje diplome u svrhu zapošljavanja, onda se na njih primenjuju odredbe Lisabonske konvencije, budući da je njihova država, Bosna i Hercegovina, strana ugovornica ovog sporazuma. Posredno na njih se primenjuju i odredbe Zakona o visokom obrazovanju.

Najveća prepreka u primeni međunarodnih sporazuma leži u tome što njihovo postojanje uglavnom ostaje nepoznato univerzitetima koji bi trebalo da ih primenjuju u postupku priznavanja stranih diploma.⁷¹ Oni se ne pominju ni na internet stranici resornog ministarstva, ni na drugim mestima, a njihovog jedinstvenog spiska nema.⁷²

Nepoštovanje međunarodnih ugovora koje je Srbija ratifikovala, a koji prema slovu Ustava imaju jaču pravnu snagu od običnih zakona,⁷³ ne samo da povređuje pravni poredak naše zemlje, već otvara i pitanje međunarodne odgovornosti Srbije za nepoštovanje preuzetih međunarodnih obaveza.⁷⁴

3.2. Zakon o visokom obrazovanju (2005)

Zakon o visokom obrazovanju⁷⁵ iz 2005. godine je usvojen radi usklađivanja visokog obrazovanja u Srbiji sa smernicama Bolonjskog procesa i uključivanja Srbije u EHEA. Između ostalih novina,⁷⁶ ovaj zakon, koji je kvalifikovan kao reformski,⁷⁷ uveo je i novi sistem formalnog potvrđiva-

71 Ministarstvo je univerzitete zvanično obavestilo samo o Sporazumu s Republikom Srpskom (*ibid*), dok o ostalim multilateralnim i bilateralnim sporazumima nisu dobili zvanična obaveštenja, niti uputstva za postupanje. Razgovori vođeni sa stručnim saradnicima za priznavanje stranih visokoškolskih isprava na univerzitetima u Novom Sadu (septembar 2011), Beogradu, Nišu i Kragujevcu, jun 2009 (arhiva GRP).

72 Razgovor s predstavnikom ENIC centra Republike Srbije i Grupom za pravne poslove Ministarstva prosvete i nauke, septembar 2012 (arhiva GRP).

73 Vidi *supra* fn. 46.

74 Vidi *Dimitrijević et al*, *supra* fn. 24, str. 69.

75 *Sl. glasnik RS*, br. 76/05, 100/07, 97/08, 44/10 (nadalje: ZVS).

76 Npr. uvedena su tri ciklusa studija u skladu s Bolonjskom deklaracijom, korišćenje Evropskog sistema prenosa bodova (ESPB), akreditacija i osiguranje kvaliteta studijskih programa i visokoškolskih ustanova itd. Vidi Jarić, I. – Vukasović, M, „Bolonjska reforma visokog školstva u Srbiji: mapiranje faktora niske efikasnosti studiranja, *Filozofija i društvo* 2/2009, str. 112, dostupno na <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0353-5738/2009/0353-57380902119J.pdf> (posećeno 24. avgusta 2012).

77 Vidi izjavu ministra prosvete i nauke Srbije, Žarka Obradovića, *Politika*, „Dobili smo realnu ocenu“, 18. mart 2012, dostupno na <http://www.politika.rs/rubrike/Tema-ne->

nja vrednosti visokoškolskih isprava (diploma, sertifikata, uverenja) stečenih u inostranstvu, zamenivši postojeći sistem nostrifikacije i ekvivalencije **priznavanjem i vrednovanjem stranih visokoškolskih isprava**. Na taj način je načinjen korak u primeni Lisabonske konvencije, koja Srbiju obavezuje od maja 2004. godine.⁷⁸ Zakon o visokom obrazovanju je preuzeo i osnovne smernice Lisabonske konvencije.⁷⁹ Pod njegov opseg spada priznavanje perioda studiranja i visokoškolskih kvalifikacija, dok je priznavanje kvalifikacija kojim se stiže pristup prvom ciklusu visokog obrazovanja regulisano Zakonom o srednjoj školi.⁸⁰

Odeljkom XIV Zakona o visokom obrazovanju (*Priznavanje stranih visokoškolskih isprava i vrednovanje stranih studijskih programa*) u dva člana dat je pravni okvir za bliže uređenje postupaka priznavanja stranih visokoškolskih isprava (čl. 104) i vrednovanja stranih studijskih programa (čl. 105).

U pogledu prava koja nosilac inostrane visokoškolske kvalifikacije stiže, Zakon o visokom obrazovanju prepoznao je dve svrhe priznavanja:

- *Priznavanje radi nastavka obrazovanja* u sistemu visokog obrazovanja, koje obuhvata priznavanje perioda studija (potvrda, uverenja i sertifikata koji svedoče u uspešno savladanom delu studijskog programa) radi nastavka započetog ciklusa i priznavanje visokoškolskih kvalifikacija radi uključivanja u dalje nivoe visokog obrazovanja (čl. 104, st. 3);
- *Priznavanje radi zapošljavanja*, pri čemu se u ovom postupku priznavanja nosiocu isprave utvrđuje vrsta i nivo studija, kao i stručni, akademski, odnosno naučni naziv (čl. 104, st. 4).

Nadležnost za postupke priznavanja imaju visokoškolske ustanove – univerziteti, akademije strukovnih studija, visoke škole, odnosno visoke škole strukovnih studija (čl. 104, st. 5), bez obzira na svrhu za koju se priznavanje traži. Dakle, te ustanove utvrđuju imaocu visokoškolske diplome⁸¹ pravo i u pogledu nastavka obrazovanja, i u pogledu

delje/Sve-nase-bolonjske-ocene3/Dobili-smo-realnu-ocenu.lt.html (posećeno 24. avgust 2012).

78 Vidi *supra* fn. 22.

79 Vidi deo 2.

80 Zakon o srednjoj školi, *Sl. glasnik RS*, br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/02, 25/02, 62/03, 64/03, 101/05 i 72/09, čl. 93–98.

81 Zakon ne reguliše samo priznavanje visokoškolskih diploma, već svih stranih visokoškolskih isprava (o tim ispravima vidi više *supra* fn. 2). Međutim, kako se ova studija bavi

zapošljavanja (čl. 104, st. 1), a u skladu sa svojim internim pravilima (čl. 104, st. 5).

Zakon detaljnije ne uređuje postupak priznanja, niti obezbeđuje mehanizme kontrole priznavanja koji se sprovode na univerzitetima. Samim tim, on otvara mogućnost postojanja različitih pravila i ishoda procesa priznavanja u konkretnim slučajevima, a na različitim univerzitetima u Srbiji.

Prilikom priznavanja treba uzeti u obzir: a) sistem obrazovanja u državi u kojoj je stečena strana visokoškolska isprava, b) studijski program, c) uslove upisa na studijski program, d) prava koja daje ta visokoškolska isprava u zemlji u kojoj je stečena i e) druge činjenice od značaja za priznavanje (čl. 104, st. 8).

Zakon predviđa da se priznavanje strane diplome vrši na lični zahtev njenog imaoaca (čl. 104, st. 9), a u skladu sa zakonom, međunarodnim ugovorom i posebnim pravilnicima, koji donose stručni organi samostalnih visokoškolskih ustanova (vidi čl. 104, st. 2 i 5). Postupak priznavanja strane visokoškolske isprave podrazumeva vrednovanje stranog studijskog programa na osnovu vrste i nivoa postignutih znanja i veština (čl. 105, st. 1). To treba da se vrši na osnovu vrsta i nivo studija (akademske ili strukovne studije, prvog (osnovne), drugog (master) ili trećeg (doktorske) ciklusa), i ishoda učenja koji bliže svedoče o postignutim znanjima i veštinama. Postupak vrednovanja sprovodi stručni organ samostalne visokoškolske ustanove, uzimajući u obzir podatke o stranoj visokoškolskoj ustanovi na kojoj se studijski program izvodi, a koje pribavlja od Ministarstva (čl. 105, st. 3), tj. nacionanog ENIC/NARIC. Jednom izvršeno pozitivno vrednovanje određenog stranog studijskog programa važi za sve naredne slučajeve kada se radi o istom studijskom programu (čl. 105, st. 2).

Valja napomenuti da Zakon o visokom obrazovanju ne sadrži ključan pojam „suštinske razlike“⁸² (između stečene i tražene kvalifikacije), koja prema Lisabonskoj konvenciji može biti jedini osnov odbijanja priznavanja strane kvalifikacije. Međutim, to ne znači da se visokoškolske ustanove i Ministarstvo ne moraju njime rukovoditi u postupcima priznavanja i vrednovanja. Kako na osnovu Ustava Srbije, Lisabonska konvencija ima jaču pravnu snagu od Zakona o visokom

samo pitanjem priznavanja diploma, u analizi će referirati samo takvu visokoškolsku ispravu.

82 Vidi deo 2.2.

obrazovanju,⁸³ što naglašava i sam zakon,⁸⁴ tako se samo u slučajevima postojanja *suštinske razlike* između stečene i tražene kvalifikacije može odbiti priznavanje strane visokoškolske kvalifikacije.

Međutim, imajući u vidu da nadležnost za priznavanja stranih visokoškolskih kvalifikacija leži na svakoj pojedinačnoj visokoškolskoj ustanovi, neregulisanje tako važnog pitanja na opštem nivou ostavlja veliki prostor za diskreciju i postupanja suprotna Lisabonskoj konvenciji. To dovodi do razlike u praksi priznavanja na različitim univerzitetima i time do niza poteškoća s kojima se susreću podnosioci zahteva i ustanove koje vrše priznavanje.⁸⁵ Tim poteškoćama doprinosi i to što u Zakonu nisu određeni delokrug rada ENIC/NARIC centra ni razlikovanje procesa priznavanja radi nastavka obrazovanja u odnosu na proces priznavanja radi zapošljavanja.

3.2.1. Dodatak diplome i njegov značaj u postupku priznanja

Po uzoru na druge države članice Evropskog prostora visokog obrazovanja, a u skladu s obavezama „Bolonjskog procesa“, Zakon o visokom obrazovanju je uveo kategoriju Dodatak diplome (*Diploma Supplement*) (čl. 99–101). On je javna isprava koja se izdaje uz diplomu o visokom obrazovanju, koja je u mnogome olakšala položaj studenata koji iz Srbije odlaze u inostranstvo, bilo da nastave studije ili radi zapošljavanja, kao i mobilnost studenata između domaćih univerziteta.

Dodatak diplome je posebno važan u svetlu drugih novina uvedenih Zakonom 2005. godine, među kojima su i izborni predmeti. Oni omogućavaju studentima na istom studijskom programu da deo svojih izlaznih znanja i veština biraju u skladu sa sopstvenim interesovanjima. Kako uspešnim završetkom istog programa svi studenti stiču isti naziv (stručni, akademski ili naučni), koji sam po sebi ne ukazuje za šta je to sve student osposobljen u pogledu konkretnih znanja i veština, to dodatak diplome služi da pruži ove važne podatke.⁸⁶

83 Vidi *supra* fn. 46.

84 Čl. 104, st. 2 predviđa: „Postupak priznavanja sprovodi se u skladu s odredbama ovog zakona, *ukoliko međunarodnim ugovorom nije predviđeno drugačije*“ (kurziv naš).

85 *Politika*, „Srbija stranim diplomama ne veruje“, 14. juni 2012, dostupno na <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Srbija-stranim-diplomama-ne-veruje.sr.html> (posećeno 10. septembra 2012).

86 To su informacije o ishodima učenja studijskog programa: lista obaveznih i izbornih predmeta, ukupno opterećenje studenata (broj bodova ESPB), trajanje studija, prosečna ocena, informacije o sistemu visokog obrazovanja u Srbiji, stečenim pravima i sl.

Dodatak diplome je od presudne važnosti i za postupke priznavanja (kako radi nastavka studija tako i radi zapošljavanja) budući da omogućava da se eventualno utvrđivanje suštinskih razlika bazira na ishodima učenja, a ne na detaljnom upoređivanju formalnih aspekata i sadržaja studijskih programa.⁸⁷ Kao takav, dodatak diplome predstavlja deo obavezne dokumentacije koja se, prema opštim aktima visokoškolskih ustanova, podnosi zajedno sa zahtevom za priznavanje strane diplome.⁸⁸

Ipak, svoj najvažniji doprinos dodatak diplome bi trebalo da pruži na tržištu rada, gde poslodavci iz njega po prvi put imaju prilike da steknu jasan uvid u kompetencije kandidata za posao, bez obzira u kojoj državi je kandidat završio studije.

3.3. Sprovođenje postupka priznavanja stranih diploma

Sledeći odredbe Zakona, samostalne visokoškolske ustanove su pitanje priznavanja stranih visokoškolskih isprava uredile svojim statutima i pravilnicima. To je otvorilo mogućnost da se pravni okvir, u njima određen, razlikuje od univerziteta do univerziteta.

Ova studija proučava pravila priznavanja stranih diploma usvojena na četiri državna univerziteta (Beograd, Kragujevac, Novi Sad i Niš) i dva najveća privatna (Megatrend i Singidunum).

Zakonom o visokom obrazovanju nije je regulisao vođenje jedinstvene evidencije o podnetim zahtevima za priznavanje stranih diploma i njihovim ishodima na nacionalnom nivou.⁸⁹ Tako, nažalost,

87 Vidi *supra* fn. 7.

88 Pravilnik o priznavanju stranih visokoškolskih isprava Univerziteta u Nišu, <http://www.ni.ac.rs/viewcategory/11-centar-za-priznavanje-stranih-visokoskolskih-isprava.html> (posećeno 24. avgusta 2012), (nadalje: Pravilnik UNI), čl. 7, st. 1, t. 1; Pravilnik o priznavanju stranih visokoškolskih isprava Univerziteta u Novom Sadu, <http://www.uns.ac.rs/sr/statut/pravilnici/pravilnikPriznavanje.pdf> (posećeno 24. avgusta 2012), (nadalje: Pravilnik UNS), čl. 7, st. 1, t. 1; Pravilnik o priznavanju stranih visokoškolskih isprava Univerziteta Megatrend, http://www.megatrend-edu.net/osnovnadokumenta/07_Pravilnik%20o%20priznavanju%20stranih%20visokoskolskih%20isprava.pdf (posećeno 24. avgusta 2012), (nadalje: Pravilnik UM), čl. 4, st. 3, t. 1.

89 Prethodnim zakonskim rešenjem akt o nostrifikaciji se dostavljao nadležnom ministarstvu u roku od 15 dana (*infra* fn. 125, čl. 142), a fakulteti i univerziteti su bili u obavezi da trajno čuvaju dokumentaciju, dok je način vođenja evidencije propisivalo ministarstvo (*infra* fn. 125, čl. 143). Sada samostalne visokoškolske ustanove imaju obave-

nisu dostupni zbirni podaci o sprovedenim postupcima priznavanja i vrednovanja.

Iz perspektive akademskog priznavanja tj. priznavanja strane diplome *radi nastavka obrazovanja*, isključiva nadležnost visokoškolskih ustanova je sasvim opravdana. Budući da se u ovom postupku⁹⁰ procenjuje da li je kandidat stekao uslove da nastavi započeto ili se uključi u viši nivo obrazovanja u okviru ustanove kojoj i podnosi zahtev za priznavanje, visokoškolska ustanova na kojoj podnosilac zahteva želi da nastavi obrazovanje ima punu autonomiju da zahtev proceni i o njemu odluči na osnovu svojih internih pravila, a uz poštovanje svih principa Lisabonske konvencije i nacionalnog zakonodavstva.

S druge strane, u slučaju da se priznavanje strane visokoškolske isprave traži *radi zapošljavanja i prava na korišćenje odgovarajućeg stručnog, akademskog, odnosno naučnog naziva* (profesionalno priznavanje), čini se ovo nije odgovarajuće rešenje. Ovo stoga što isključiva nadležnost visokoškolskih ustanova i u ovom slučaju ostavlja mogućnost da se ishodi postupaka priznavanja iste diplome razlikuju među ustanovama. Različiti ishodi postupaka dodeljuju stranci i različita prava (stepen stručne sprema i stručni, akademski, odnosno naučni naziv) iako je u osnovi u pitanju pravo pristupa jednom i jedinstvenom tržištu rada i zapošljavanja u Republici Srbiji. Pošto ne postoji jedinstvena evidencija o podnetim zahtevima za priznavanjem strane diplome, to stranka koja nije zadovoljna ishodom postupka priznavanja u jednoj ustanovi, zahtev može podneti drugoj, birajući potom da dalje, prilikom zapošljavanja, koristi ono rešenje i pripadajuća prava koja smatra najpovoljnijim u datom trenutku.

Mogućnost da do ovakvih različitih ishoda u postupku priznavanja radi zapošljavanja dođe ukazuje na veliku manjkavost sistema. Sistem ne

zu da vode sopstvenu evidenciju o postupcima priznavanja, ali ne postoji zakonska obaveza da je prosleđuju nadležnom ministarstvu. Vidi Pravilnik o priznavanju stranih visokoškolskih isprava Univerziteta u Beogradu, [http://www.bg.ac.rs/csrp/univerzitet/univ_propisi/pdf/Pravilnik o priznavanju stranih v. i.pdf](http://www.bg.ac.rs/csrp/univerzitet/univ_propisi/pdf/Pravilnik%20o%20priznavanju%20stranih%20v.%20i.pdf) (posećeno 24. avgusta 2012), (nadalje: Pravilnik UBG), čl. 12; Pravilnik UNS, čl. 17; Pravilnik UNI, čl. 21; Pravilnik o priznavanju stranih visokoškolskih isprava i vrednovanje stranih studijskih programa Univerziteta u Kragujevcu, <http://www.kg.ac.rs/Docs/PravilnikDiplome020306.pdf> (posećeno 24. avgusta 2012), (nadalje: Pravilnik UKG), čl. 15; Pravilnik o priznavanju stranih visokoškolskih isprava Univerziteta Singidunum, <http://www.singidunum.ac.rs/index.php?add=page&type=popup&pid=159&title=&h=410&w=900> (posećeno 24. avgusta 2012), (nadalje: Pravilnik US), čl. 12; Pravilnik UMegatrend, čl. 12.

90 Vidi deo 2.2.

može tolerisati da jedna ista diploma na jedinstvenom tržištu rada, proizvodi različita dejstva. Njih treba da određuju objektivni faktori poput 1) sistema obrazovanja u zemlji u kojoj je stečena isprava, 2) studijskog programa, 3) uslova upisa na studijski program, 4) ishoda učenja i 5) ukupnog opterećenja studija izraženog u ESPB, 6) prava koja se tom diplomom stiču u zemlji u kojoj su završene studije, i eventualno neke druge činjenica od značaja. Dejstva priznanja diplome nikako ne smeju da zavise od internih pravila i prakse priznavanja ustanove kojoj se stranka obratila sa zahtevom. Decembra 2011. godine najavljeno je usvajanje posebnog zakona koji bi regulisao oblast priznavanja stranih diploma, kojim bi se prevazišli ovi problemi.⁹¹ No, do okončanja rada na ovoj studiji, javnosti nije bio dostupan predlog ovog zakona.⁹²

Priznavanje stranih visokoškolskih isprava bi, zapravo, trebalo da se sprovodi u dva odvojena postupka, zavisno od svrhe podnošenja zahteva: (1) radi nastavka obrazovanja (akademsko priznavanje) ili (2) radi zapošljavanja i korišćenja naziva (profesionalno priznavanje). Međutim, većina univerziteta priznavanje po zahtevu stranke sprovode prema jedinstvenim pravilnicima koji po obimu dokumentacije, složenosti vođenja i dužini trajanja postupka ne razlikuju priznavanje u zavisnosti od svrhe podnošenja zahteva,⁹³ ili pak to čine samo formalno.⁹⁴ Jedini izuzetak je Univerzitet u Beogradu, koji je usvojio *Pravilnik o priznavanju stranih visokoškolskih isprava radi nastavka obrazovanja*⁹⁵ kojim, u po-

91 Vidi B92, „Uskoro lakše priznavanje diploma“, 20. decembar 2011, dostupno na http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=12&dd=20&nav_category=12&nav_id=567408 (posećeno 10. septembra 2012).

92 Do 29. septembra 2012.

93 Pravilnik US, čl. 4; Pravilnik UNI, čl. 6–7; Pravilnik UNS, čl. 5–6; Pravilnik UKG, čl. 5–8; Pravilnik UM, čl. 4–8.

94 Tako što ove odvojene postupke opisuju u različitim odeljcima i/ili članovima pravilnika i prepoznaju različita tela i organe koji učestvuju u vođenju postupaka, zavisno da li je reč o akademskom ili profesionalnom priznavanju. Pravilnik US, čl. 5–9; Pravilnik UNI, čl. 8–1–14; Pravilnik UNS, čl. 7–15.

95 Pravilnik o priznavanju stranih visokoškolskih isprava radi nastavka obrazovanja, dostupno na http://www.bg.ac.rs/csrp/univerzitet/univ_propisi/pdf/PravilnikoPriznavanjuStranih_NastObraz.pdf (posećeno 13. avgusta 2012), (nadalje: Pravilnik UBG NO). Ovaj pravilnik je sačinila grupa domaćih i stranih stručnjaka, u okviru projekta Tempus „Unapređenje sistema visokog obrazovanja u Srbiji.“ To je učinjeno u težnji da postupak priznavanja radi nastavka studija dostigne norme i efikasnost uobičajene na većini ustanova visokog obrazovanja u zemljama potpisnicama Lisabonske konvencije. Vidi http://www.coe.org.rs/def/tdoc_sr/coe_office_in_belgrade/projects_sr/?conid=62 (posećeno 7. septembra 2012).

stojećim zakonskim okvirima, maksimalno skraćuje i pojednostavljuje postupak, uvođenjem kraćih rokova⁹⁶ i smanjenjem obima potrebne dokumentacije.⁹⁷

Važno je napomenuti da je nerazlikovanje ili samo formalno razlikovanje postupaka u zavisnosti od svrhe priznavanje, u pogledu obima dokumentacije i trajanja postupka, suprotno praksi evropskih zemalja⁹⁸ i dodatno otežava akademsku mobilnost.

3.3.1. Postupak priznavanja stranih diploma u Srbiji

Internim pravilnicima o priznavanju stranih diploma univerziteti su nadežnost za sprovođenje postupaka vrednovanja studijskih programa i priznavanje inostranih kvalifikacija preneli na svoja odgovarajuća tela i organe, u skladu sa sopstvenom organizacionom strukturom.⁹⁹

Zahtev za priznavanje strane diplome se na tim visokoškolskim ustanovama, bez obzira na svrhu u koju se priznavanje traži, podnosi direktno univerzitetu.¹⁰⁰ Po pravilu se univerziteti, po prijemu za-

96 Pravilnikom se propisuje da se odluka o mogućnosti priznavanja visokoškolske diplome donosi u roku od 15 dana od dana prijema dokumentacije. *Ibid*, čl. 13, st. 2.

97 *Danas*, „Jeftinija nostrifikacija diploma“, 4. mart 2010, dostupno na http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/jeftinija_nostrifikacija_diploma_.55.html?news_id=185118 (posećeno 10. septembra 2012)

98 Vidi *supra* fn. 34.

99 Tako na Univerzitetu u Beogradu, u postupku priznavanja radi zapošljavanja, Senat imenuje jedinstvenu Komisiju za priznavanje stranih visokoškolskih isprava na nivou Univerziteta (Pravilnik UBG, čl. 5). Članove komisije imenuje rektor na predlog Veća grupacija fakulteta, s mandatom od tri godine, a ovim telom predsedava prorektor Univerziteta koga rektor ovlasti (*ibid*, čl. 6). Za razliku od Univerziteta u Beogradu, na većini ostalih ustanova komisije za priznavanje koje su nadležne za analizu podnete dokumentacije i pripremu izveštaja s predlogom odluke, imenuje rektor ili senat, na predlog dekana odgovarajućeg fakulteta ili stručnog veća univerziteta (Pravilnik UNS, čl. 7, st. 4; Pravilnik UKG, čl. 7; Pravilnik UNI, čl. 8a). Tako odluku po zahtevu stranke, na osnovu izveštaja komisije donose stručni organi univerziteta: senat (Pravilnik US, čl. 10; Pravilnik UNI, čl. 16; Pravilnik UKG, čl. 12) ili stručna veća (Pravilnik UNS, čl. 11). U većini slučajeva senat univerziteta predstavlja i drugostepeni organ (Pravilnik UBG, čl. 10; Pravilnik UNI, čl. 17; Pravilnik UKG, čl. 13), kome stranka može podneti žalbu na prvostpenu odluku. Na Univerzitetu u Nišu se javlja i nova organizaciona jedinica u vidu Centra za priznavanje stranih visokoškolskih isprava, koji čine svi zaposleni koji rade na poslovima priznavanja (Pravilnik UNI, čl. 19).

100 S tim da se na Univerzitetu u Beogradu, zahtev za priznavanje radi sticanja prava na zapošljavanje i prava na korišćenje odgovarajućeg stručnog, akademskog, odnosno naučnog naziva, podnosi se jednom od fakulteta u sastavu Univerziteta. Postupak priznavanja se vodi na fakultetu, što on uređuje svojim opštim aktom (*ibid*, čl. 7). Po završenom postupku, veće fakulteta donosi predlog odluke o priznavanju i upućuje

hteva za priznavanje strane visokoškolske isprave, obraćaju resornom Ministarstvu,¹⁰¹ a u Vojvodini Pokrajinskom sekretarijatu nadležnom za obrazovanje,¹⁰² (tj. nacionalnom ENIC/NARIC centru pri ovom ministarstvu/sekretarijatu).¹⁰³ Univerziteti podnose zahtev da mu ovi organi pribave i dostave podatke o stranoj visokoškolskoj ustanovi koja je izdala visokoškolsku ispravu za koju se priznavanje traži, što podrazumeva i podatke o stranom obrazovnom sistemu i konkretnom studijskom programu.¹⁰⁴ Na osnovu toga nadležni organi univerziteta vrše dalje vrednovanje studijskih programa.

U postupku priznavanja strane diplome, univerziteti uzimaju u obzir sledeće: a) sistem obrazovanja u državi u kojoj je isprava stečena, b) trajanje studija, c) studijski program,¹⁰⁵ d) uslove upisa na studijski program, e) prava koja daje stečena isprava,¹⁰⁶ i f) druge činjenice od

ga Komisiji Univerziteta na odlučivanje (*ibid*, čl. 8). Komisija Univerziteta na predlog fakultetske komisije donosi odluku o priznavanju (*ibid*, čl. 9), i obaveštava podnosioca zahteva koji može, u roku od 8 dana od prijema odluke, podneti žalbu Senatu.

101 Shodno čl. 105, st. 4 ZVS, *supra* fn. 75.

102 Na osnovu čl. 35, st. 1, t. 12 Zakona o utvrđivanju nadležnosti AP Vojvodine, *Sl. glasnik RS*, br. 99/09, 67/12.

103 Inače, nacionalni ENIC/NARIC centar je deo Evropske mreže nacionalnih izveštajnih centara o akademskoj pokretljivosti i priznavanju (vidi deo 1.1). Iako je uloga ENIC centra ključna za sve postupke priznavanja, podaci o njemu i njegovom radu su teško dostupni javnosti, pošto ih nema na sajtu nadležnog ministarstva. Nacionalna ENIC/NARIC kancelarija se samo pominje u opisu poslova Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Sektor za visoko obrazovanje, Grupa za sistem visokog obrazovanja i evropski obrazovni prostor, vidi <http://www.mpn.gov.rs/sajt/page.php?page=41> (posećeno 31. avgusta 2012).

104 Pravilnik UBG, čl. 7, st. 2; Pravilnik UBG NO, čl. 11; Pravilnik UNS, čl. 7, st. 6. i čl. 12, st. 4; Pravilnik UKG, čl. 7, st. 5; Pravilnik UNI, čl. 8, st. 4–5; Pravilnik UM, čl. 8, st. 4. Po usvajanju Zakona o visokom obrazovanju, univerziteti su se suočavali s višemesečnim čekanjem na tražene podatke od Ministarstva (vidi http://www.coe.org.rs/REPOSITORY/947_%28microsoft_powerpoint_-_priznavanje_stranah_diploma_-_univerzitet_u_ni%C5%A1u.pdf (posećeno 13. avgusta 2012)), *Priznavanje stranih visokoškolskih isprava na Univerzitetu u Nišu*, seminar o primeni Lisabonske konvencije o priznavanju kvalifikacija i njenih pratećih dokumenata, oktobar 2008, str. 4). Međutim, takva praksa je promenjena nakon zajedničkog učešća u projektu Kancelarije Saveta Evrope u Beogradu o okviru programa TEMPUS „Unapređenje sistema visokog obrazovanja u Srbiji.“ Ovaj projekat je bio namenjen izgradnji dobre komunikacije i neophodne stručne saradnje između ENIC centra i ustanova koje vrše priznavanje. Vidi više na http://www.coe.org.rs/def/tdoc_sr/coe_office_in_belgrade/projects_sr/?conid=62 (posećeno 13. avgusta 2012).

105 Za diploma stečene u EHEA uzima u obzir i ukupno opterećenje studenta izraženo u ESPB.

106 To su podaci koje pribavlja nacionalni ENIC/NARIC centar Ministarstva prosvete.

značaja za priznavanje.¹⁰⁷ Ovi kriterijumi koresponiraju onima koje sa-
drža Zakon o visokom obrazovanju (čl. 104, st. 8).

Prema Zakonu, u postupku *priznavanja strane diplome radi zapo-
šljavanja* utvrđuje se vrsta i nivo studija, kao i stručni, akademski,
odnosno naučni naziv¹⁰⁸ iz liste naziva koju propisuje Nacionalni savet
za visoko obrazovanje.¹⁰⁹

Zahtev stranke za priznavanjem strane diplome se može prihvatiti
u potpunosti, prihvatiti uslovno, ili se može odbiti rešenjem.¹¹⁰

U postupku *priznavanja radi nastavka obrazovanja* rešenje je in-
terni dokument ustanove u kome se navodi da je stranka stekla pravo
pristupa određenom studijskom programu i namenjeno je administra-
tivnim službama ustanove i potrebama inspekcijskog nadzora nadlež-
nog ministarstva. S druge strane, rešenje o *priznavanju u svrhu za-
pošljavanja* je namenjeno tržištu rada, državnim službama radi upisa
kvalifikacije u radnu knjižicu, a prvenstveno potencijalnim poslodav-
cima.

Nakon usvajanja konačne pozitivne odluke, rektor donosi rešenje
o priznavanju, koje je konačno u upravnom postupku (čl. 104, st. 10
Zakona o visokom obrazovanju).

3.3.1.1. Trajanje i cena postupka priznavanja stranih diploma

Kako je već napomenuto, Zakon o visokom obrazovanju ne određuje
rok u kome se postupak priznavanja strane diplome ima okončati.¹¹¹
Stoga se primenjuje rok iz Zakona o opštem upravnom postupku, koji
predviđa donošenje rešenja u roku od dva meseca.¹¹²

107 Pravilnik UBG, čl. 4; Pravilnik UNS, čl. 8; Pravilnik UM, čl. 8; Pravilnik UKG, čl. 9. Uni-
verzitet u Beogradu u postupku uzima u obzir i renome visokoškolske ustanove koja je
izdala ispravu (Pravilnik UBG, čl. 4, st. 1, t. 4.)

108 ZVS, *supra* fn. 75, čl. 104, st. 4.

109 Na osnovu nadležnosti iz ZVS, *supra* fn. 75, čl. 11, t. 14. Pravilnik o listi stručnih, aka-
demskih i naučnih naziva, *Sl. glasnik RS*, br. 30/07, 112/08, 72/09, 81/10, 39/11 i 54/11.

110 Pravilnik UNS, čl. 11, st. 2–3; Pravilnik UNI, čl. 10, st. 1, al. 5; Pravilnik UM, čl. 9, st.
2, al. 6; Pravilnik US, čl. 10.

111 Pored toga, ZVS ne određuje ni u kom roku je Ministarstvo dužno da dostavi podatke
o stranoj visokoškolskoj ustanovi na osnovu kojeg ona vrši vrednovanje studijskog pro-
grama na kome je stečena diploma čije se priznavanje traži. Vidi ZVS, *supra* fn. 75, čl.
105, st. 3.

112 ZOUP, *supra* fn. 45, čl. 208, st. 1. Ako u tom roku nadležni organi ne reše zahtev za
priznavanjem strane diplome (tzv. „ćutanje uprave“), prema istom tom Zakonu bi

Inače, trajanje postupka nije definisano nijednim od univerzitetskih pravilnika, iako su propisani rokovi za pojedine radnje.¹¹³ U praksi se često događa da se i ti rokovi za pojedine radnje propuštaju, pri čemu podnosilac zahteva nema mogućnost, niti instancu, kojoj može da uloži žalbu zbog dužine trajanja postupka i kašnjenja u donošenju rešenja po zahtevu.¹¹⁴

Trajanje postupaka priznavanja stranih diploma zavisi od više faktora: od složenosti postupka, broja nivoa odlučivanja i dinamike sastajanja univerzitetskih organa koji učestvuju u odlučivanju, kao i od stručnosti i efikasnosti članova komisije koja odlučuje o priznavanju. U proseku postupci priznavanja, u kojima se ne javlja potreba za dopunskim uslovima poput dostavljanja dodatne dokumentacije ili izmene članova komisije, traju oko 3 meseca,¹¹⁵ čime se krši rok iz Zakona o opštem upravnom postupku.¹¹⁶ U nekim ekstremnim slučajevima ti postupci traju između dve i tri godine.¹¹⁷ Takođe, određeni broj postupaka se ne okonča donošenjem rešenja o priznavanju, već obustavom postupka na zahtev kandidata, a zbog ćutanja administracije.¹¹⁸

trebalo da se smatra da je rešenje negativno (*Ibid*, čl. 208, st. 2). Tada bi podnosilac zahteva imao mogućnost da pokrene upravni spor (*ibid*, vidi i *infra* fn. 128), pošto Zakon o visokom obrazovanju ne predviđa dvostепенost postupka priznavanja stranih diploma, već određuje da je rešenje visokoškolske ustanove konačno (ZVS, *supra* fn. 75, čl. 104, st. 10). Ipak, podnosioci zahteva ne pribegavaju ovoj mogućnosti, već čekaju kakvo takvo rešenje visokoškolske ustanove. To je sasvim očekivano, jer čak i da su upoznati s ovom mogućnošću, ona svakako iziskuje dodatna finansijska sredstva a pri tom ne osigurava rešavanje pitanja priznavanja njihove strane diplome u razumnom roku.

113 Propisani su rokovi za imenovanje komisije, dostavljanje izveštaja po zahtevu i rok za žalbu. Pravilnik UBG NO, čl. 13; Pravilnik UNS, čl. 7, st. 4, čl. 10, st. 2, čl. 12, st. 2; Pravilnik UNI, čl. 8a, čl. 16, st. 1; Pravilnik UKG, čl. 11, st. 2.

114 Pojedini pravilnici predviđaju pravo žalbe, ali samo na prvostepenu odluku: Pravilnik UBG čl. 9, st. 2; Pravilnik UNI, čl. 17, st. 1; Pravilnik UKG, čl. 13, st. 1; Pravilnik UM, čl. 10, st. 2.

115 Razgovor sa stručnim saradnikom za poslove priznavanja na Univerzitetu u Novom Sadu, vođen oktobra 2012. (arhiva GRP) i statistički podaci o trajanju postupaka na fakultetima Univerziteta u Beogradu (deo postupka priznavanja radi zapošljavanja vodi se na fakultetu, Pravilnik UBG, čl. 7, st. 1, nakon čega odluku donose organi Univerziteta, Pravilnik UBG, čl. 8–10) dostupno na http://www.bg.ac.rs/csrp/obrazovanje/pdf/Statistika_priznavanja.pdf (posećeno 22. septembra 2012).

116 Vidi tekst koji je prati *supra* fn. 112.

117 Vidi B92, „Uskoro lakše priznavanje diploma“, *supra* fn. 91.

118 Razgovor sa stručnim saradnikom za poslove priznavanja na Univerzitetu u Novom Sadu, vođen oktobra 2012. (arhiva GRP).

Dužina trajanja postupka priznavanja strane diplome može značajno da utiče na podnosioca zahteva. Ako taj postupak traje prekomerno to može imati izrazito nepovoljne ekonomske efekte po podnosioca zahteva koji mesecima ili godinama čeka na pravo da nastavi školovanje, ili čeka da se zaposli ili da konkuriše za posao.

Cenu postupaka priznavanja strane diploma propisuje svaka visokoškolska ustanova svojim internim dokumentima. Neki od univerziteta su te podatke učinili javno dostupnim na svojim sajtovima,¹¹⁹ dok ostali informaciju dostavljaju po upitu. Troškovi postupaka priznavanja na državnim univerzitetima su relativno usklađeni i iznose između 10.000 i 20.000 RSD (od 86 do 172 evra)¹²⁰ za priznavanje radi nastavka obrazovanja,¹²¹ odnosno od 24.000 RSD (206 evra), koliko staje taksa za priznavanje diplome osnovnih studija za državljane Republike Srbije, do 111.000 RSD (956 evra), koliko se naplaćuje postupak priznavanja doktorske diplome za strane državljane radi zapošljavanja.¹²² Privatni univerziteti, poput Univerziteta Singidunum, priznavanje radi nastavka studija u okviru istog ciklusa vrše bez naknade, priznavanje diplome radi upisa u naredni obrazovni ciklus na nekom od studijskih programa koje realizuje Univerzitet naplaćuje se oko 173.000 RSD (1.500 evra), dok cena za priznavanje radi zapošljavanje isnosi oko 288.000 RSD (2.500 evra).¹²³

119 Univerzitet u Novom Sadu, <http://www.uns.ac.rs/sr/obraci/priznavanje.html> (posećeno 20. septembra 2012), Univerzitet u Beogradu, <http://www.bg.ac.rs/csrp/obrazovanje/pdf/PrizStrlspNastavakObrazovanja.pdf> i <http://www.bg.ac.rs/csrp/obrazovanje/pdf/PrizStrlspZaZaposljavanje.pdf> (posećeno 20. septembra 2012).

120 Iznosi koji su u tekstu koji sledi navedeni u dinarima su prema srednjem kursu Narodne banke Srbije od 24. septembra 2012. naznačeni i u evrima. Vidi <http://www.nbs.rs/internet/latinica/scripts/ondate.html>. Prema istom kursu su navedeni iznosi u evrima koji prati *infra* fn. 123.

121 Vidi *supra* fn. 119.

122 Na Univerzitetu u Beogradu i Univerzitetu u Novom Sadu naknada za priznavanje stranih visokoškolskih isprava radi zapošljavanja za državljane Republike Srbije za diplomu osnovnih studija iznosi 24.000 RSD (208 evra), diploma master, magistarskih i specijalističkih studija 36.000 RSD (312 evra), a diplomu doktora nauka 54.000 RSD (468 evra). Za strane državljane priznavanje diplome osnovnih studija iznosi od 48.000 (Univerzitet u Bgd) do 51.000 RSD (Univerzitet NS) (416 do 442 evra), diplome master, magistarskih i specijalističkih studija 72.000 RSD (624 evra), a diplome doktora nauka od 108.000 (Univerzitet u Bgd) do 111.000 RSD (Univerzitet NS) (936 do 962 evra), vidi *supra* fn. 119.

123 Telefonski razgovor sa sekretarom Univerziteta Singidunum vođen septembra 2012. godine (arhiva GRP). U razgovoru su navedene cifre u evrima, koje su prevedene u cifre u dinarima prema *supra* fn. 120.

3.3.1.2. Mogući razlozi za uskraćivanje priznavanja strane diplome

Kako je zakonodavac na najopštijem nivou uredio da „priznavanje obavlja samostalna visokoškolska ustanova, na način i po postupku propisanim opštim aktom te ustanove“ (čl. 104, st. 5), tako većina visokoškolskih ustanova u Srbiji nastavlja, po inerciji, s ustaljenom praksom detaljnog upoređivanja studijskih programa (nostrifikacija),¹²⁴ koji je predviđao stari Zakon o univerzitetu.¹²⁵ Dok su se u sistemu nostrifikacije strane diplome izjednačavale s diplomama stečenim u u Srbiji,¹²⁶ novi sistem priznavanja i vrednovanja stavlja fokus na ishode učenja (čl. 105, st. 1) i prava koja stečena kvalifikacija pruža u pogledu nastavka obrazovanja, odnosno zapošljavanja. Stoga se čini da, uprkos reformskom karakteru Zakona iz 2005. i intenciji zakonodavca, nisu preduzeti potrebni koraci da se postojeća logika nostrifikacije i ekvivalencije zameni priznavanjem stranih visokoškolskih isprava u skladu s odredbama Lisabonske konvencije i njenih pratećih dokumenata.

Uskraćivanje priznavanja može se zasnivati na formalnim i materijalnim razlozima. Tako u slučaju strane diplome koju je izdala ustanova koja nema akreditaciju u matičnoj zemlji (ili nema akreditaciju za konkretan studijski program na kome je diploma stečena), ili ona nije deo sistema visokog obrazovanja matične zemlje sasvim je opravdano odbiti zahtev za njenim priznavanjem. Ovu informaciju univerzitetima dostavlja Ministarstvo prosvete, odnosno njegov ENIC/NARIC centar.

Takođe, u slučaju da su strane diplome stečene završetkom studija koje ne postoje u sistemu visokog obrazovanja Srbije, postoji mogućnost da se nijedna od akreditivanih samostalnih visokoškolskih ustanova kod nas neće smatrati kompetentnom da odlučuje o zahtevu za priznavanje. Tako je moguće i da se neće moći dobiti priznavanje diplome stečene na akreditivanom programu u inostranstvu.

124 Na primer, izveštaj komisije za priznavanje po jednom zahtevu navodi koje sve nastavne teme nedostaju u opisu predmeta koje je kandidat položio u odnosu na odgovarajući program koji se realizuje na Univerzitetu u Novom Sadu i predlažu dodatno polaganje tih nastavnih oblasti. Izvor: razgovor sa stručnim saradnikom za poslove priznavanja na Univerzitetu u Novom Sadu i uvid u dokumentaciju, oktobra 2010. (arhiva GRP). Vidi i B92, „Uskoro lakše priznavanje diploma“, *supra* fn. 91. Vidi i primer naveden u *Odliv mozgova iz Srbije – problemi i moguća rešenja*, Grupa 484, <http://www.grupa484.org.rs/files/2010%20maj%20Grupa%20484%20Odliv%20mozgovaFinal.pdf> (posećeno 28. avgusta 2012), str. 16.

125 *Sl. glasnik RS*, br. 20/98. Odeljak XI Nostrifikacija i ekvivalencija, čl. 139–143.

126 *Ibid.*

Kako ne postoji mogućnost žalbe na rešenje povodom zahteva za priznavanjem strane diplome – sam Zakon o visokom obrazovanju predviđa da je ono konačno¹²⁷ – u slučaju da podnosilac zahteva nije zadovoljan ishodom on tim povodom može pokrenuti samo upravni spor.¹²⁸

Uskraćivanju priznavanja i uslovljavanju pozitivnog ishoda postupka svakako doprinosi i nedovoljno jasno definisan pojam *suštinske razlike*,¹²⁹ što otvara mogućnost za vrlo široka tumačenja u praksi.

Nadalje, povod za uslovno priznavanje kvalifikacija moguće je prepoznati i u nastojanju pojedinih ustanova da zaštite sopstveni kvalitet za koji su ubedjeni da postoji, te iz toga razloga primoraju stranke da polažu diferencijalne ispite ili čak upišu cele godine studija, ako one dolaze iz sredina koje, po mišljenju ocenjivača, ne garantuju kvalitet. Uslovno priznavanje kvalifikacija i propisivanje obaveznog polaganja diferencijalnih ispita takođe sa sobom nosi i dodatno finansijsko opterećenje za podnosioca zahteva,¹³⁰ a ustanovi obezbeđuje dodatne prihode.

U slučaju da je reč o zahtevu stranke za nastavak obrazovanja, uslovno priznavanje može biti opravdano ukoliko postoje ozbiljnije razlike u stečenim ishodima učenja u odnosu na ulazne zahteve izabranog studijskog programa. Međutim, ovakav ishod u praksi je najčešće posledica detaljnog upoređivanja sadržine studijskih programa (nostrifikacija i ekvivalencija), a ne upoređivanja ishoda učenja i prava koje je stranka stekla završetkom studija u inostranstvu (priznavanje i vrednovanje), kako to inače predviđa Zakon (čl. 105).

Uslovno priznavanje stranih diploma radi zaštita sopstvenog kvaliteta nije opravdano budući da se po okončanju postupka priznavanja stranci koja je podnela zahtev ne izdaje nova diploma, kojom bi ustanova kvalitet stečenog visokog obrazovanja garantovala sopstvenim ugledom. Naime, rešenjem o priznavanju¹³¹ strana se visokoškolska diploma ne izjednačava s diplomom koja se stiče završetkom nekog od

127 Vidi *supra* fn. 112.

128 To predviđa Zakon o upravnom sporu, *Sl. glasnik RS*, br. 111/09, čl. 3, st. 3. Vidi *supra* fn. 112.

129 Vidi deo 2.2.

130 Pojedine ustanove naplaćuju diferencijalne ispite prema broju ESPB bodova koji oni nose, kao što je to slučaj kada redovni studenti ponovo slušaju i polažu neki od zaostalih ispita iz prethodnih godina studija.

131 Rešenjem u postupku priznavanja radi nastavka obrazovanja se konstatuje pravo pristupa određenom studijskom programu. Rešenjem u postupku priznavanja radi zapo-

studijskih programa akreditivanih u Srbiji, u pogledu kvaliteta ili sadržaja. Za stečena znanja i veštine i dalje garantuje originalna diploma i inostrana visokoškolska ustanova koja je diplomu izdala. Dakle, rešenje o priznavanju treba razumeti samo kao formalno potvrđivanje vrednosti strane obrazovne kvalifikacije u svrhu nastavka obrazovanja na domaćoj teritoriji, ili u slučaju priznavanja radi pristupa zapošljavanju, kao potvrdu da su inostrana ustanova i završeni program studija akreditovani u matičnoj zemlji i da su u Republici Srbiji priznata stečena prava na zapošljavanje i korišćenje odgovarajućeg naziva.

3.3.1.3. Posebni izazovi u postupku priznavanja strane diplome

Srbija nije usvojila *Nacionalni okvir kvalifikacija*,¹³² koji pruža osnovne informacije o kvalifikacijama stečenim u obrazovnom sistemu neke države, omogućuje poređenje kvalifikacija i njihovo prepoznavanje i priznavanje kako u zemlji, tako i u inostranstvu.¹³³

Postoji, međutim, Nacionalni sistem klasifikacije zanimanja, koji datira iz 1990. godine, ali on ni ne prepoznaje obrazovne profile za koje se već godinama školuje na akreditovanim studijskim programima u našoj zemlji.¹³⁴ Tako zanimanja koja su uvedena u protekle dve decenije nemaju odgovarajuću šifru u evidenciji Nacionalne službe, a o ekspanziji novih zanimanja dovoljno govori podatak da postojeći Nacionalni sistem klasifikacije zanimanja ima definisanih oko 650 zanimanja, dok nacrt novog broji čak 2000 zanimanja.¹³⁵

Kako bi se prevazišla anahronost Nacionalnog sistema kvalifikacija, Nacionalni savet za visoko obrazovanje je usvajao liste stručnih, akademskih i naučnih naziva, s naznakom odgovarajućeg stepena studija iz odgovarajućih oblasti, i njihove skraćenice.¹³⁶ Međutim, ni one nisu

šljavanja se određuje vrsta i nivo studija, kao i stručnog, akademskog, odnosno naučnog naziva.

132 Vidi više <http://www.cep.edu.rs/istra%C5%BEivanja/nacionalni-okvir-kvalifikacija> (posećeno 17. septembra 2012).

133 Vidi više http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/eqf_en.htm (posećeno 17. septembra 2012).

134 Vidi <http://www.nsz.gov.rs/page/info/sr.html?view=story&id=1911§ionId=1> (posećeno 15. avgusta 2012).

135 *Politika*, „Veb dizajneri i menjaci novca kao nova zanimanja“, 6. novembar 2011, dostupno na <http://www.politika.rs/rubrike/Tema-nedelje/Tesko-do-posla-u-struci/Veb-dizajneri-i-menjaci-novca-kao-nova-zanimanja.lt.html> (posećeno 15. avgusta 2012).

136 Vidi *supra* fn. 109.

dovoljno fleksibilne kako bi omogućile prepoznavanje stečenih kvalifikacija prema ishodima učenja i u slučajevima kada ne postoji srodan akreditivan studijski program u Republici Srbiji.

Tako poseban izazov u priznavanju stranih visokoškolskih diploma predstavljaju interdisciplinarni, multidisciplinarni i transdisciplinarni studijski programi, kao i programi za koje ne postoje srodni u sistemu visokog obrazovanja Srbije. U tom smislu pojedini univerziteti u svojim pravilima priznavanja nisu restriktivni u pogledu vrste i nivoa studija za koje im kandidat može podneti zahtev za priznavanje, dok drugi postupak priznavanja sprovode samo za isprave izdate na osnovu savladanog studijskog programa koji je isti ili srodan programima za koje je akreditovan univerzitet, odnosno fakulteti u njegovom sastavu.¹³⁷

U slučaju da univerziteti ne ograničavaju prijem zahteva samo na one studijske programe koje i sami realizuju, oni se susreću sa zahtevima za priznavanje stranih diploma za koje ne postoji sličan ili srodan program u domaćem visokom obrazovanju, pa samim tim ni propisan odgovarajući stručni, akademski, odnosno naučni naziv.¹³⁸ U tim situacijama, može doći do odbacivanja zahteva zato što se ustanova poglašava nenadležnom. Ako, pak, na univerzitetu postoje nastavnici izabrani u zvanje iz odgovarajućih užih naučnih oblasti, moguće je formirati komisiju koja je stručna da odlučuje o konkretnom zahtevu. Stranci se tada predlaže da joj se priznaju vrsta i nivo studija, uz navođenje uže obrazovne, odnosno naučne oblasti iz koje je stečena diploma. Međutim, u ovakvoj situaciji nema mogućnosti priznavanja naziva, jer ono ne postoji na Listi stručnih, akademskih i naučnih naziva Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje.¹³⁹ Na ovaj način se samo delimično premošćava nedostatak sistemskog rešenja i to može uzrokovati nove probleme prilikom prijavljivanja na tržište rada (npr. upis kvalifikacije

137 Pravilnik UM, čl. 3; Pravilnik US, čl. 3; Pravilnik UNI, čl. 4.

138 Vidi *supra* fn. 109.

139 Vidi *supra* fn. 109. Iz prakse Univerziteta u Novom Sadu poznati su primeri studija dva strana jezika (npr. francuski i engleski) ili dva nastavna predmeta (npr. fizika i matematika), koji su ravnopravno zastupljeni u studijskom programu, a studije su u petogodišnjem trajanju (300 ESPB) završene u Mađarskoj ili Rumuniji. Za čije priznavanje u pogledu akademskog naziva stranka treba da se opredeli za *jedan* od dva jezika/nastavna predmeta, s obzirom na to da se u osnovnim i srednjim školama kao nastavnici mogu zaposliti samo lica koja su stekla stručni, odnosno akademski naziv tačno definisan prema propisima ministarstva nadležnog za prosvetu. Izvor: razgovor sa stručnim saradnikom za poslove priznavanja na Univerzitetu u Novom Sadu i uvid u dokumentaciju, oktobra 2010. (arhiv GRP).

u radnu knjižicu, dodeljivanje šifre zanimanja u Nacionalnoj službi za zapošljavanje).

Srbiji u skoroj budućnosti predstoje korenite reforme sistema klasifikacije zanimanja, te bi ove izazove trebalo prevazići u tom procesu. Širom sveta se mnoga stara zanimanja gase i nestaju, a javlja se potreba za novim obrazovnim profilima.¹⁴⁰ U domenu visokoškolskih kvalifikacija svake godine se javlja niz novih studijskih programa na kojima se studenti obrazuju za nova zanimanja ili se, u okviru postojećih zanimanja, javlja niz užih stručno-naučnih oblasti atraktivnih na tržištu rada. Nekada su studije npr. ekonomije bile gotovo uporedive, a struktura nastavnih planova i programa je bila vrlo slična, dok danas zvanje ekonomiste dobijaju studenti najrazličitijih kompetencija: od agrobiznisa, evropske ekonomije, bankarstva i finansija, trgovine i logistike, poslovne informatike, do marketinga i menadžmenta. Lista zanimanja je očigledno postala dinamička kategorija. Samim tim, buduće sistemsko rešenje treba da bude sveobuhvatno, a opet dovoljno fleksibilno. Ono treba da prepoznae nova zanimanja i koristi prednosti dokumenata poput dodatka diplome, u smislu užeg definisanja stečenih kompetencija, predstavljenih jezikom razumljivim za tržište rada, bez potrebe da svaki studijski program ishoduje novim zvanjem i zanimanjem.

140 B92, „Mladima džabe sva zvanja bez znanja“, 4. novembar 2010, dostupno na http://www.b92.net/biz/vesti/srbija.php?yyyy=2010&mm=11&dd=04&nav_id=469923 (posećeno 28. avgusta 2012).

4. Zaključak

Srbija je pristupanjem „Bolonjskom procesu“ i ratifikacijom Lisabonske konvencije iskazala nedvosmisleno strateško opredeljenje da svoj sistem visokog obrazovanja usklađuje s opštim smernicama i načelima Evropskog prostora visokog obrazovanja. Donošenjem Zakona o visokom obrazovanju ova opredeljenja su dobila svoju zakonsku formu i postala obaveza svih visokoškolskih ustanova u Srbiji.

Najvažnija novina u vezi s priznavanjem stranih diploma koje je Zakon o visokom obrazovanju uveo jeste da se u postupcima povodom njihovog priznavanja isključivo gleda na ishode učenja. Međutim, u praksi se nastavlja s nostrifikacijom, tj. detaljnim upoređivanjem studijskih programa stečene i tražene kvalifikacije, kako je to predviđao stari Zakon o obrazovanju. Ovakva praksa je u suprotnosti sa Zakonom o visokom obrazovanju i Lisabonskom konvencijom, čija je Srbija ugovornica.

Tako se, uprkos reformskom karakteru Zakona o visokom obrazovanju, podnosioci zahteva za priznavanjem stranih diploma u Srbiji suočavaju s brojnim preprekama, koje uključuju neizvesnost ishoda, prekomerno trajanje i visoke naknade tog postupka. Te prepreke ne leže samo u praksi visokoškolskih ustanova, u čijoj je nadležnosti priznavanje stranih visokoškolskih diploma, već i u konkretnim rešenjima Zakona o visokom obrazovanju koje regulišu pitanje priznavanja stranih diploma.

Naime, Zakon ne reguliše kada se priznavanje strane diplome može odbiti, kako to čini Lisabonska konvencije predviđajući da je to moguće kada postoje *suštinske razlike* između tražene i stečene kvalifikacije. Time se ostavlja velika diskrecija u postupanju visokoškolskim ustanovama, koje svojim internim pravilima uređuju ovaj postupak.

Drugo, Zakon ne razlikuje postupak akademskog od postupka profesionalnog priznavanja; obe vrste priznavanja stavlja u nadležnosti visokoškolskih ustanova. Davanje isključive nadležnosti visokoškolskim ustanovama da odlučuju o priznavanju stranih diploma *radi nastavka*

obrazovanja je u osnovi dobro rešenje. One i treba da, na osnovu svojih unutrašnjih pravila, same odluče da li neko ispunjava uslove da kod njih nastavi započeto, ili se uključi u viši nivo obrazovanja. Međutim, one to treba da čine gledajući na ishode učenja stečene kvalifikacije, a ne na njena formalna obeležja. Različiti ishodi postignuti na različitim visokoškolskim ustanovama mogu da imaju svoje opravdanje, budući da zavise od uslova za konkretne studijske programe koje domaća ustanova nudi.

Međutim, u slučaju da se priznavanje strane visokoškolske isprave traži *radi pristupa tržištu rada* i prava na *korišćenje odgovarajućeg stručnog, akademskog, odnosno naučnog naziva*, čini se da davanje isključive nadležnosti visokoškolskim ustanovama nije odgovarajuće rešenje. Ono omogućava različite ishode postupaka priznavanja iste diplome pred različitim visokoškolskim ustanovama, čime se otvara put nejednakom tretmanu. Prava koja stranka, priznavanjem jedne diplome, stiče u sistemu jednog i jedinstvenog tržišta rada ne bi smela da se razlikuju. Naime, priznavanje radi pristupa jedinstvenom tržištu rada trebalo bi da bude regulisano na nacionalnom nivou, a ne da bude prepušteno različitim internim pravilama i kriterijuma svake pojedinačne visokoškolske ustanove.

U Srbiji poseban izazov predstavlja primena ratifikovanih međunarodnih sporazuma o priznavanju stranih diploma, koji prema Ustavu imaju jaču pravnu snagu od Zakona o visokom obrazovanju. Naime, sa sadržinom tih sporazuma nisu upoznati oni koji o zahtevima za priznavanjem stranih diploma odlučuju, niti postoji jedinstven spisak tih sporazuma. Tako se događa da se strana diploma, stečena u državi s kojom imamo ugovorne obaveze, ne priznaje na način kako je to ugovorom nalaženo.

Sve izloženo ukazuje na nedostatke kako u ustrojstvu sistema priznavanja stranih diploma (nerazlikovanje akademskog od profesionalnog priznavanja), tako i u pogledu primene dobrih rešenja iz Zakona o visokom obrazovanju i obavezujućih međunarodnih sporazuma. Te nedostatke je neophodno rešavati sistemski. Prvi, koji se tiču ustrojstva sistema priznavanja, mogu se prevazići izmenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju, ili usvajanjem posebnog zakona koji bi regulisao materiju priznavanja stranih diploma, u skladu s Lisabonskom konvencijom. Drugi, koji se odnose na praksu priznavanja stranih diploma, valja rešavati tako što će se obezbediti da se o zahtevima za prizna-

vanjem rešava u skladu s ishodima učenja, u razumnom vremenskom roku, koherentno i transparentno.

Srbija treba da učini sve da svoju stratešku orijentaciju ka povećanju mobilnosti studenata sprovede konzistentno. Suprotnim postupanjem je ona samo na gubitku. Dobar primer koliko je konzistentnost u sprovođenju strateške orijentacije neophodna je primer stipendista Fonda za mlade talente Republike Srbije.¹⁴¹ Naime, ovaj fond, između ostalog, dodeljuje stipendije najboljim studentima u Republici Srbiji za studiranje na vodećim svetskim univerzitetima.¹⁴² Ponosno se ističe kako je ovo najveći državni fond za stipendiranje u regionu.¹⁴³ Međutim, paradoks je da u praksi stipendiste Fonda po povratku u Srbiju (na koji su se obavezali)¹⁴⁴ čekaju prepreke na putu da dobiju priznavanje svoje diplome stečene u inostranstvu, a čije je sticanje Srbija finansirala.

Cilj ove studije je da pomogne u nalaženju dobrih i konzistentnih rešenja radi unapređenja sistema visokog obrazovanja i povećanja broja ljudi koji se vraćaju u Srbiju. Ta rešenja treba da doprinesu prilivu mozгова (*brain gain*), čime se unapređuje naučnoistraživački rad, povećava broj mladih stručnjaka koji će živeti i raditi u Srbiji i tako uticati na neophodne promene u društvu i privredi.

141 Vidi http://www.mos.gov.rs/srl/strana/fond_za_mlade_talente (posećeno 17. septembra 2012).

142 Visina stipendije iznosi do 1.250.000,00 dinara, a dodeljuje se za svaku školsku godinu pojedinačno. Fond za mlade talente je od jula 2005. godine do jula 2008. godine nagradio i stipendirao 1577 učenika srednjih škola i studenata, a od 2008. godine do kraja 2011. godine 6473 učenika i studenata, od čega oko je 1.000 studenata koji su dobili stipendiju za nastavak obrazovanja na univerzitetima u inostranstvu. Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije, *Izveštaj o radu Fonda za mlade talente Republike Srbije* (avgust 2008 – decembar 2011), dostupno na http://www.mos.gov.rs/srl/preuzmi/izvestaj_o_radufonda_za_mlade_talente (posećeno 18. avgusta 2012), str. 6–8.

143 Izjava ministarske za omladinu i sport, Snežane Samardžić Marković, *ibid*, str. 2.

144 Stipendisti potpisuju ugovor o stipendiranju s Fondom za mlade talente, po kome se, pored ostalog, obavezuju da rade u Srbiji najmanje pet godina nakon završetka studija. Vidi B92, „Fond za talente: ni para, ni pameti,“ 18. jul 2012, dostupno na http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2012&mm=07&dd=18&nav_category=12&nav_id=627591, (posećeno 18. avgusta 2012).

5. Preporuke

Kako bi se ustanovio efektivan i efikasan sistem priznavanja stranih visokoškolskih diploma u Srbiji, neophodno je preduzetu mere koje uključuje izmenu zakonskih propisa, univerzitetskih akata i politika u visokom obrazovanju. Ovo zahteva zajedničke napore države i univerziteta.

Srbija treba da:

1. **Usvoji izmene i dopune Zakona o visokom obrazovanju ili da usvoji poseban zakon, kojim bi se:**
 - A) jasno definisala strukturalna obeležja na osnovu kojih je opravdano odbiti priznavanje za tražene vrste i nivo studija, kao i stručni, akademski, odnosno naučni naziv. To podrazumeva uključivanje i preciznije definisanje pojma suštinske razlike između stečene kvalifikacije i priznanja koje se traži;
 - B) izričito naglasilo da je teret dokazivanja postojanja suštinske razlike, na osnovu koje se zahtev za priznavanje strane diplome može odbiti, na ustanovama koje razmatraju taj zahtev;
 - C) predvideo rok u kome resorno Ministarstvo treba da dostavi podatke o stranoj visokoškolskoj ustanovi na kojoj se izvodi studijski program na kome je diploma čije se priznanje traži stečena;
 - D) razdvojio postupak priznavanje radi zapošljavanja od postupka priznavanja radi nastavka obrazovanja i ustanovio centralni organ koji bi bio nadležan za postupke priznavanja stranih diploma radi ostvarivanja prava na zapošljavanje i korišćenje odgovarajućeg naziva, i donošenje opštih akata. Taj posao treba poveriti za to posebno ustanovljenoj agenciji ili Ministarstvu prosvete i nauke, tj. nacionalnom centru ENIC/NARIC.
 - E) predvideo postupak priznavanja u slučaju regulisanih profesija, koja treba da budu utvrđena na nivou države. Postupak

priznavanja u njihovom slučaju treba poveriti resornim ministarstvima ili strukovnim organizacijama.

2. **Osigura primenu važećih međunarodnih sporazuma o priznavanju stranih diploma**, a posebno tako što će da:
 - A) sačiniti jedinstvenu bazu podataka važećih međunarodnih sporazuma o priznavanju stranih diploma, kako bi podnosioci zahteva za priznavanjem i ustanove koje o njima odlučuju upoznali s važećim propisima;
 - B) obezbediti da podaci, koje prema Zakonu o visokom obrazovanju dostavlja visokoškolskim ustanovama, o stranoj visokoškolskoj ustanovi za čiju se diplomu priznavanje traži sadrže i obaveštenje da li s relevantnom državom imamo potpisan međunarodni sporazum;
 - C) podržati sprovođenje obuke o primeni međunarodnih sporazuma za one koji rade na poslovima priznavanja stranih diploma u nadležnom ministarstvu i na univerzitetima.
3. **Usvoji Nacionalni okvir kvalifikacija**, koji je preduslov za koherentan okvir celokupog obrazovnog sistema. Time bi se omogućila bolja prepoznatljivost visokog obrazovanja Republike Srbije, njegova integrisanost u Evropski prostor visokog obrazovanja i unapredila mobilnost studenata. Nacionalni savet za visoko obrazovanje treba da razvije i usvoji ovaj Nacionalni okvir kvalifikacija.
4. **Usvoji savremeni Nacionalni sistem kvalifikacija**, kako bi nova zanimanja dobila odgovarajuću šifru u evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje.
5. **Izmeni Pravilnik o listi stručnih, akademskih i naučnih naziva**, kako bi se on učinio fleksibilnijim za prepoznavanje stečenih kvalifikacija prema ishodima učenja i u slučajevima kada ne postoji srodan akreditivan studijski program u Republici Srbiji.

Univeziteti treba da:

1. **Odluke o priznavanju stranih diploma zasnivaju isključivo na ishodima učenja stečene diplome**, kako to važeći međunarodni sporazumi i Zakon o visokom obrazovanju nalažu;
2. **Definišu precizne i jasne kriterijume po kojima se utvrđuje postojanje suštinske razlike između tražene i stečene kvalifikacije**;

3. **Osiguraju primenu međunarodnih sporazuma u postupku priznanja stranih diploma;**
4. **Postupak priznavanja učine znatno efikasnijim i transparentnijim, tako što bi:**
 - A) osigurali da se rešenja donose u zakonskom roku od dva meseca (iz Zakona o opštem upravnom postupku);
 - B) predvideli da rešenje o odbijanju priznavanja mora da sadrži obrazloženje u vezi s utvrđivanjem suštinske razlike između tražene i stečene kvalifikacije;
5. **Smanje visinu naknade za postupke priznanja.**
 - A) Preporučuje se i uspostavljanje sistema akademskog priznavanja bez naknade, u slučajevima da kandidat želi da nastavi obrazovanje na univerzitetu na kojem je podneo zahtev za priznavanjem i to tako što bi se od školarine koju po upisu plati odbili troškovi koje je kandidat platio za akademsko priznavanje.
6. **Usvoje izmene postojećih pravilnika o priznavanju radi nastavka obrazovanja prema modelu koji je već usvojio Univerzitet u Beogradu.**

Mr Mihajlo Babin – Helena Hiršenberger – dr Tatjana Papić
PRIZNAVANJE STRANIH VISOKOŠKOLSKIH DIPLOMA U SRBIJI

Lektor i korektor
Jasna Alibegović

Tehnički urednik
Irena Đaković

Dizajn
Jovana Oljača

Tiraž
500

ISBN 978-86-89369-00-7

Štampa
Dosije studio, Beograd

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
378.21:351.755.65(497.11)
371.279.8(497.11)

БАБИН, Михајло, 1982–

Priznavanje stranih visokoškolskih diploma u Srbiji / Mihajlo Babin, Helena Hiršenberger, Tatjana Papić. – Beograd : Grupa za razvojne politike, 2012 (Beograd : Dosije studio). – 55 str. ; 24 cm

“Ova publikacija je rezultat projekta ‘Prevazilaženje prepreka u priznavanju diploma’, koji je podržavala Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC).” --> poleđina nasl. lista. – Tiraž 500. – Str. 7: Predgovor / Grupa za razvojne politike. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-89369-00-7

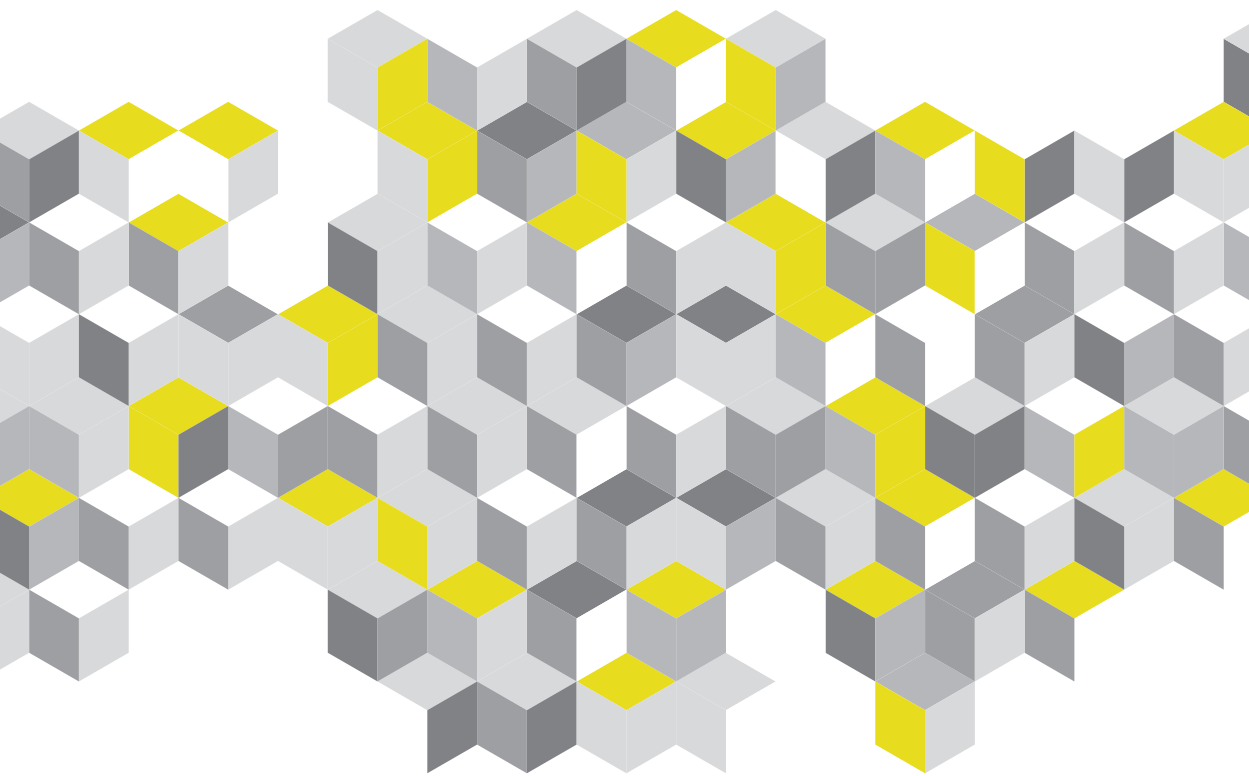
1. Хиршенбергер, Хелена [аутор], 1982–

2. Папић, Татјана [аутор], 1975–

а) Школска сведочанства – Нострификација – Србија

б) Дипломе – Нострификација – Србија

COBISS.SR-ID 194430732

ISBN 978-86-89369-00-7

9 788689 369007